

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

BAKALÁRSKA PRÁCA

2016

Alexandra Murínová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Italianistika

Alexandra Murínová

Zámenné částice v taliančine

Pronominal particles in Italian

Vedúci práce: doc. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.

Bakalárska práca

Praha, 2016

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, na základe konzultácií a štúdia odbornej literatúry. Neporušila som autorský zákon a zoznam použitej literatúry som uviedla na príslušnom mieste.

V Prahe, 2016

.....
podpis študenta

Pod'akovanie

Rada by som sa touto cestou poďakovala doc. Mgr. Pavlovi Štichauerovi, Ph.D., za jeho pomoc a odborné rady.

Abstrakt v slovenskom jazyku

Cieľom tejto bakalárskej práce je pokus o vysvetlenie pôvodu častíc v talianskom jazyku a ich začlenenie v rámci talianskej gramatiky. Práca sa v prvom rade zameriava na rôzne charakteristiky a klasifikácie častíc, ktoré sú často v taliančine definované rôznymi spôsobmi. Ďalej sa práca zaoberá konkrétnymi funkciami zámenných častíc v taliančine, ich použitím vo vetných konštrukciách a ich vplyvom na slovesá. Praktická časť tejto štúdie je zameraná na zobrazenie vybraných príkladov použitia častíc v talianskom aplikovanom jazyku z paralelného korpusu InterCorp, a porovnanie ich prekladu do jazyka slovenského, za účelom stanovenia ich možných slovenských ekvivalentov. Záverom práce je vyhodnotenie a komentár výsledkov výskumu.

Kľúčové slová: talianska gramatika, particelle, zámena, sloveso

Abstract in English

The aim of this bachelor thesis is an attempt to explain the descent of the pronominal particles in Italian language and its classification in the Italian grammar. The thesis focuses primarily on various characteristics and classifications of the particles which are usually defined in various ways. The thesis also focuses on the concrete function of the pronominal particles in Italian language, on their usage in the phrases and on their influence on verbs. The practical part is concerned with displaying of selected examples of the particles used in Italian language from the parallel corpus InterCorp, and with comparison of their translation into Slovak language, in order to determine their potential Slovak equivalents. The conclusion of the thesis will contain the evaluation of the results of the research.

Key words: Italian grammar, particles, pronouns, verb

Obsah

1 Úvod	7
2 Pojem zámenné častice v taliančine	8
3 Pôvod a formy zámenných častíc	9
3.1 Ci a Vi	12
3.2 Ci	13
3.3 Ne	17
3.4 Pleonastické využitie častíc	21
4 Si ako častica	24
4.1 Si impersonale	24
4.2 Si passivante	27
5 Kombinácia častíc s určitým typom sloviess	29
5.1 Prokomplementárne slovesá	32
6 Konfrontácia so slovenčinou	36
6.1 Použitie a preklad prokomplementárnych sloviess	36
6.2 Porovnanie prekladov v korpuse InterCorp	41
6.2.1 Použitie zámennej častice <i>ci</i>	41
6.2.2 Použitie zámennej častice <i>ne</i>	44
7 Záver	49
8 Resumé	51
9 Bibliografia	52

1 Úvod

Téma bakalárskej práce je zameraná na zámenné častice v taliančine a to primárne na častice *ci* a *ne*, a taktiež obecne na *si* ako časticu, v tvaroch tzv. *si impersonale* a *si passivante*, ich pôvod, význam a využitie v písanom a hovorenom talianskom jazyku. Taktiež sa ich význam pokúsím vysvetliť v rámci využitia v súčasnej praktickej taliančine, v odborných textoch a literatúre.

Talianske častice *ci* a *ne* v majú v taliančine široké spektrum využitia a vo vetách môžu nahradzovať podstatné meno rôzneho rodu alebo čísla, vzťahovať sa na príslovkové určenia, alebo dokonca nahrádzať celé slovesné spojenia či frázy. Využitie týchto častíc je široké a z lingvistického hľadiska veľmi zaujímavé, keďže veľakrát bývajú označované rozličnými názvami a ich charakteristika a zaradenie v talianskej lingvistike sú mnohokrát polemizované.

Pokúsím sa zistiť akým spôsobom by sme mohli tieto častice obecne charakterizovať, a to syntézou rozličných teórií z talianskych gramatík a lingvistických článkov, taktiež sa pokúsím zistiť akými možnými spôsobmi bývajú najčastejšie prekladané do slovenského jazyka. Je samozrejmé, že možností ich prekladu bude viacero, keďže častice *ci* a *ne* v slovenskom jazyku neexistujú, ich nahradenie vo vetách je variabilné.

V teoretickej časti práce sa budem zaoberať hlavne popisom častíc *ci* a *ne* a k nim vzťahovaných zámen, ďalej obecnými výrazmi spojenými s ich charakteristikou a zaradením v rámci talianskej gramatiky. Musíme brať v úvahu, že v mnohých prípadoch sa ich charakteristika a začlenenie líši. Tento jav budem skúmať hlavne pozorovaním ich vývoja v talianskom jazyku pomocou lingvistických teórií. Tieto teórie sa pokúsím zosumarizovať a vysvetliť.

Ako hlavný zdroj informácií som použila hlavne publikácie: Renzi Lorenzo, Salvi Giampaolo (a cura di): *Grande grammatica italiana di consultazione*, Dardano Maurizio, Trifone Pietro: *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Sabatini Francesco: *La comunicazione e gli usi della lingua*, Salvi Giampaolo, Vanelli Laura: *Nuova grammatica italiana*, Serianni Luca: *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria*.

Hlavnou náplňou praktickej časti je vyhľadávanie použitia častíc *ci* a *ne* v talianskom odbornom prejave a publikovanom jazyku, samých a tiež v spojení so slovesami, ich slovenský preklad a porovnanie oficiálnych prekladov v paralelnom korpuse InterCorp.¹

¹ Poznámka: V práci sa nachádzajú preklady z taliančiny do slovenčiny. Ak nie je priamo pri preklade uvedené inak (napr. InterCorp), jedná sa o vlastné pracovné preklady.

2 Pojem zámenné částice v taliančine

Zámenné částice v taliančine je pojem, ktorý býva často rozlične interpretovaný. Hlavné částice *ci* a *ne* bývajú v taliančine charakterizované viacerými spôsobmi, alebo im bývajú dané rôzne názvy. Vo veľa prípadoch bývajú zaradované pod zámená a niekedy bývajú už poňaté samostatne ako částice. Je veľa prípadov, kde je ťažké ich celkovo začleniť, pretože väčšinou môžu spĺňať funkciu aj zámen, aj částíc (napr. *ci/si*). Preto ich v tejto práci budeme nazývať pojmom *zámenné částice*.

Zámenné částice obecné zatriedíme ako podskupinu zámen. Zámena môžeme charakterizovať ako ohybné, plnovýznamové slová, ktoré vo vete slúžia na zastúpenie podstatného mena, prídavného mena či príslovky, alebo na nich priamo odkazujú. Poznáme rôzne typy zámen, jednou z nich sú zámena osobné, ktoré predstavujú veľmi rozšírenú skupinu zámen v taliančine. Vieme o nich, že sa vzťahujú na vec, osobu alebo prípad, o ktorom vo väčšine prípadov už vieme, či už bol spomenutý skôr, alebo je nám v určitej miere známy.²

Tak ako sme už spomenuli, zámeno stojí vo vete ako určitá „náhrada“ slova, ale Francesco Sabatini vo svojej knihe zdôrazňuje: “[...] *in realtà i pronomi rientrano nella categoria dei «sostituenti» e possono sostituire anche un'intera frase o il complemento predicativo del soggetto o dell'oggetto.*”³

Zámenné částice sú priamo naviazané na zámená, môžeme ich označiť formami osobných zámen, aj keď ich spektrum použitia je v rámci talianskeho jazyka širšie ako u zámen.

² Viz Cardo, Francesco, Proudfoot, Anna, *Modern Italian Grammar: A practical guide*, London: Taylor Francis Ltd, 2012. str. 65

³ Sabatini, Francesco, *La comunicazione e gli usi della lingua*, Torino, Loescher, 1990. Cit. d., s. 783 (Preklad: [...] zámená v podstate spadajú do kategórie "substituentov" a môžu tiež nahrádzať celú frázu či kopredikát podmetový alebo objektový.)

3 Pôvod a tvary zámenných častíc

S časticou *ci(vi)* sa stretávame najčastejšie medzi osobnými zámenami a to v neprízvučnom tvare, kde bude mať 1. osoba plurálu tvar *ci*, v mužskom aj ženskom rode, (tak ako 2. osoba plurálu bude mať tvar *vi*). Tieto stoja často v gramatikách pokope a používajú sa na rovnakom princípe. Avšak častica *ci* má oveľa širšie zameranie a na rozdiel od *vi*, ktoré reprezentuje len neprízvučnú formu osobného zámena, častica *ci* môže vo vete plniť rozličné funkcie, podľa toho na ktoré slovo je naviazaná.

Častica *ne*, má podobne ako *ci* veľmi široké spektrum využitia a v dnešnej dobe ju môžeme ľahko identifikovať v rámci bežne používanej taliančiny.

Tvary týchto častíc sa môžu používať vo funkcii predmetu alebo príslovkového určenia, alebo v kombinácii s netranzitívnymi slovesami.⁴

Väčšina talianskych gramatík zaraďuje zámenné častice ako podskupinu osobných zámen, konkrétne ich môžeme zaradiť ako osobné zámená v neprízvučnom tvare, v taliančine nazývané aj *forme atone*, alebo tiež *forme deboli*.

Ako bližšie vysvetľuje Francesco Sabatini, zámená nadobúdajú odlišné tvary podľa toho, či plnia vo vete funkciu podmetu (*forme rette*), alebo hocijakú inú funkciu (*forme oblique*, nazývané aj *zámená predmetové*). Zámená predmetové môžeme ďalej rozdeliť na prízvučné (*forma tonica, cosiddetta «forte»*) a neprízvučné (*forma atona, cosiddetta «debole»*).⁵

Tieto neprízvučné tvary zámen sa niekedy vo vete nachádzajú jednoducho na zdôraznenie už predtým, alebo potom spomenutého slova, ktoré plní funkciu predmetu, ako napríklad:

(1) *Di questa crisi se ne parlerà in Parlamento.*⁶

Serianni taktiež tvrdí, že tieto častice môžu v taliančine plniť určitú „*citovo-intenzívnu*“ funkciu a to v prípade ak chceme zdôrazniť účasť podstatného mena vo vete. Takéto použitie je veľmi rozšírené najmä v regionálnej taliančine.⁷

⁴ Viz Serianni, Luca. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria: suoni forme costrutti*. Torino: UTET, 1988. s. 212

⁵ Viz Sabatini, Francesco, *La comunicazione e gli usi della lingua*, Torino, Loescher, 1990. s. 783

⁶ Viz Serianni, Luca. *Grammatica italiana*, 1988. s. 214

⁷ Viz Serianni, Luca. *Grammatica italiana*, 1988. s. 214

A tiež sa často používajú v hovorovom jazyku, v spojeniach vzťahujúcich sa na časti tela, alebo na „*biologické aktivity organizmu*“,“⁸:

- (2) *Soffiatevi il naso.*⁹
- (3) *Asciugatevi le lacrime.*

Francesco Sabatini taktiež zaraďuje zámenné častice *ci* a *ne* medzi neprízvučné formy osobných zámen, pričom častice *ci* a *vi* môžu nahradzovať priamy a nepriamy predmet a častica *ne* zase príslovkové určenie. Vysvetľuje, že sa priamo viažu na sloveso a podľa ich postavenia ide buď o *proklitická* alebo *enklitická*.¹⁰ „*Le forme atone, prive di un proprio accento, si appoggiano sempre al verbo, sia che lo precedano e sono dette «proclitiche», sia che lo seguano e sono dette «enclitiche». Queste ultime si legano direttamente al verbo nelle forme dell'infinito, del participio, del gerundio o dell'imperativo e anche all'avverbio ecco.*“¹¹

Enklitické tvary zámen sa teda pripájajú priamo za sloveso v infinitíve, v gerundiu, alebo v tvare rozkazovacieho spôsobu a tieto tvary sa často vyskytujú v talianskom ústnom aj písomnom prejave, ako napríklad v tvaroch slovies *sentirci/sentirvi*, *dicendoci/dicendovi*, *lasciarci/lasciarvi*, ktoré si ukážeme na príkladoch z prózy:

- (4) *Asso o no, non può sentirci arrivare, rifletté Norris.*¹² ([...] nemôže nás predsa počuť prichádzať, pomyslel si Norris.)
- (5) [...] *vi ricompenserò subito dicendovi: guardatevi dalla vedova Priscilla!*¹³ ([...] odmením sa vám tým, že vám niečo poviem: dajte si pozor na vdovu Priscilu.)
- (6) *Vi trattiamo così bene, qui, che quando dovete lasciarci non potete fare a meno di piangere!*¹⁴ (Sme na vás tak dobrí, že keď nás musíte opustiť, neubránite sa slzám.)

⁸ Viz Serianni, Luca. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria: suoni forme costrutti*. Torino: UTET, 1988. s. 214

⁹ Príklad z: Serianni, Luca. *Grammatica italiana*, 1988. s. 214

¹⁰ Viz Sabatini, Francesco, *La comunicazione e gli usi della lingua*, Torino, Loescher, 1990. s. 783

¹¹ Sabatini, 1990. Cit. d., s. 783 (Preklad: Neprízvučné tvary zámen sú bez prízvuku a sú vždy napojené na sloveso, ak ho predchádzajú nazývame ich 'proklitické', ak nasledujú za slovesom, nazývame ich 'enklitické'. Tieto sú pripojené priamo na sloveso, v tvaroch prídavia minulého, gerundia alebo imperatívu, alebo tiež na príslovku „ecco“.)

¹² King, Stephen, *Cose preziose [online]*, preklad do taliančiny: Dobner, Tullio. Milano, Sperling Kupfer. 2014. Dostupné z: InterCorp

¹³ Calvino, Italo, *I nostri antenati [online]*. Milano, Mondadori, 2013. Dostupné z: InterCorp

¹⁴ Vassalli, Sebastiano, *Un infinito numero [online]*. Torino, Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp

Spojenie s *ecco* funguje na rovnakom princípe (*eccoci/eccovi*), ako môžeme vidieť na praktických príkladoch z prózy:

- (7) *Eccoci tutti e tre qua.*¹⁵ (Sme tu všetci traja pohromade.)
- (8) [...] *Cittadini, amici. Dopo tanti penosi sacrifici... eccoci qui.*¹⁶ (Občania, priatelia, po všetkých tých obetiach... sme konečne tu.)
- (9) *Eccoci qui in pieno diluvio!*¹⁷ (Už sme v tom pekne po krk.)

Salvi a Vanelli však rozdeľujú tieto tzv. “*pronomi clitici*” na viacero kategórií, a to konkrétne na:

A, *Proclisi*- už spomenuté postavenie zámena pred slovesom, ako napríklad:

- (10) *Ci hanno tradito*¹⁸

B, *Enclisi*- postavenie zámena za slovesom: „*con le forme non finite del verbo e con l'imperativo di 2. sg e di 1. e 2. pl.*“:

- (11) [...] *ho deciso di comprarne molti,*

[...] *ma alla 3. sg. e pl., dove in realtà si usa il congiuntivo:*

- (12) *Ci guardi!*¹⁹

C, Záporný tvar rozkazovacieho spôsobu, “[...] *l'imperativo negativo di 1. e 2. pl. e di 2. sg. (espresso da non + infinito), il clitico può procedere o seguire il verbo:*

- (13) *non ci andate!*²⁰

¹⁵ Morante, Elsa, *La storia: Romanzo [online]*. Torino, Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp

¹⁶ Eco, Umberto, *Il pendolo di Foucault [online]*, Milano, Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp

¹⁷ Céline, Louis-Ferdinand, *Viaggio al termine della notte [online]*, preklad do taliančiny: Ferrero, Ernesto, Milano, Corbaccio, 1992. Dostupné z: InterCorp

¹⁸ Viz Salvi, Giampaolo, Vanelli, Laura, *Nuova grammatica italiana*, Bologna, il Mulino, 2004. s. 196

¹⁹ Salvi, Vanelli, 2004. Cit. d., s. 196

²⁰ Salvi, Vanelli, 2004. Cit. d., s. 196

A ďalej ich rozdeľujú do štyroch pádových kategórii. *“I pronomi clitici presentano quattro manifestazioni morfologiche del caso: accusativo, dativo, locativo e partitivo-genitivo.”*²¹ V tomto prípade by malo *ci/vi* tvar akuzatívu a datívu, *ci* samo o sebe by bolo *locativo* a *ne* by patrilo pod *partitivo-genitivo*.²²

Sú prípady, kedy častica *ci* a častica *ne* stoja spoločne vo vete, v takom prípade sa ich tvar zmení na *ce ne*, a väčšinou vyjadruje časť z určitého celku (*ci + ne = ce ne*):

(14) *Quanti libri hai messo nella borsa? Ce ne ho messi tre. (tu + ich/z nich)*

(15) *Ce ne avevo comunque bisogno, io, dei venti franchi.*²³

(16) *Ce ne sono di donne nel quartiere che fanno la vita...*²⁴

V nasledujúcich častiach sa budeme venovať podrobnejšiemu opisu jednotlivých tvarov zámenných častíc.

3.1 Ci a Vi

Ci a *vi* bývajú neraz vysvetľované na rovnakom základe, základná charakteristika ich spoločne zaraďuje pod neprízvučné zámenné tvary. Tak ako aj mnoho ďalších, Maurizio Dardano ich charakterizuje ako náhradu za priamy alebo nepriamy predmet vo vete a konkrétne tvary *ci* a *vi* by mali na predmet priamo odkazovať.²⁵

V tomto prípade *ci* reprezentuje náhradu za „*noi*“ a „*a noi*“:

(1) *Ci inganno/ ci hanno scritto*²⁶

A *vi* reprezentuje náhradu za „*voi*“ alebo „*a voi*“:

²¹ Salvi, Vanelli, 2004. Cit. d., s. 197 (*Preklad: Neprízvučné zamená sa rozdeľujú do štyroch morfológických pádových skupín, a to tvaru akuzatívu, datívu, lokálu a delivého tvaru-gentívu.*)

²² Viz Salvi, Vanelli, 2004. s.197

²³ Céline, Louis-Ferdinand, *Viaggio al termine della notte [online]*, preklad do taliančiny: Ferrero, Ernesto, Milano, Corbaccio, 1992. Dostupné z: InterCorp

²⁴ Céline, Louis-Ferdinand, *Viaggio al termine della notte [online]*, preklad do taliančiny: Ferrero, Ernesto, Milano, Corbaccio, 1992. Dostupné z: InterCorp

²⁵ Viz Dardano, Maurizio, Trifone, Pietro, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna, Zanichelli, 1989. s. 259

²⁶ Tieto a ďalšie príklady z: Dardano, Maurizio, 1989. s. 258

(2) *Vi ascolto/ vi penso sempre*

Renzi charakterizuje *ci* a *vi* ako „*pronomi clitici locativi*“ a hovorí, že takéto zámeno (*clitico locativo*) môže zastupovať vo vete doplnok, ktorého predložka je *in/su*, a je riadené stavovým slovesom.²⁷

Ak aplikujeme túto procedúru do praxe, dostali by sme frázy:

(3) *Su quella montagna, ci sono stato di rado.*²⁸

(4) *In questa città ci sono già stato spesso.*

(5) *In questa casa ci sono vissuto tre anni.*

Ďalšie predložky okrem *in* a *su* môžu byť aj *sopra*, *sotto*, *dentro*:

(6) *Sopra questo ponte ci passiamo spesso.*²⁹

(7) *Sotto questo ponte, ci passiamo spesso.*

(8) *Dentro questa grotta, ci andremo domani.*

3.2 Ci

Ako už bolo spomenuté vyššie, neprízvučné tvary *ci* a *vi* predstavujú zámená 1. a 2. osoby plurálu vo funkcii priameho či nepriameho predmetu vo vete. Napriek tomu, zámenná častica *ci* môže vo vete predstavovať aj iné funkcie. Táto častica má v talianskom jazyku veľmi rozšírené využitie, jej význam a funkciu ovplyvňuje mnoho faktorov, dokonca aj sloveso, ktoré stojí pri nej, ako tvrdí prof. Sorrentino: *“La particella ‘ci’ si comporta in modo diverso, a seconda del verbo con cui coesiste. Generalmente conosciuta con il valore di avverbio di luogo, ha invece un uso larghissimo in unione con ‘essere’, ‘avere’, e altri verbi, ma è anche usata in espressioni idiomatiche come ‘Ci vediamo!’ e ‘Ci sentiamo’.*”³⁰

²⁷ Viz Renzi, Lorenzo, Salvi, Giampaolo (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione*, Bologna, il Mulino, 1988. s. 559

²⁸ Tento a nasledujúce 2 príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 560

²⁹ Tento a nasledujúce 2 príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 560

³⁰ Cit. Sorrentino, Filomena, *“Ci”, una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015. Dostupné z:

<http://www.lavocedineyork.com/arts/lingua-italiana/2015/01/28/ci-una-piccola-particella-dalle-tante-funzioni/> (Preklad: Častica ‘ci’ splňa odlišné funkcie v závislosti na slovese, s ktorým stojí vo vete. Všeobecne známa je vo funkcii príslovky

Funkcie, ktoré môže častica *ci* vo vete spĺňať sú teda:

1. *Príslovkové určenie miesta*. Ako význam slova: *tu/tam*. Táto funkcia býva v taliančine najpoužívanejšia, vyskytuje sa v bežnom ústnom aj písomnom prejave, ako napríklad:

- (1) *In due ci stiamo stretti* (*ci*= tam, na tom mieste)³¹
- (2) *Ci siamo e ci resteremo* (*ci* sa opäť vzťahuje na miesto)³²

Ako sme už spomenuli, funkcia a význam častice *ci* je odlišná aj na základe slovesa, ku ktorému býva pripájaná. Hlavne funkcia príslovkového určenia miesta je v taliančine veľmi rozšírená v kombinácii s určitými slovesami, tzv. „*ci pleonastico*“:

- (3) *Mi provai a mangiare, ma per la gola non ci andava giù il cibo.*³³

Oslabenú hodnotu miesta má *ci* s 3. osobou singuláru a plurálu v spojeniach *c'è, ci sono*:

- (4) *C'è l'aria di chiuso qua dentro./ Ci sono ancora molte cose da fare.*³⁴

Tento príklad spojenia vysvetľuje aj Hamplová: „*V spojení s 3. osobou jednotného alebo množného čísla slovesa 'essere', tvorí tzv. existenciálnu väzbu 'c'è, ci sono'*“:

- (5) *A quest'ora c'è molto traffico.*
- (6) *Non c'erano più problemi.*³⁵

V prípade funkcie príslovkového určenia miesta vo vete, sa častica *ci* vzťahuje na určité miesto či polohu a používame ju namiesto opätovného vyslovenia už raz spomenutého názvu miesta/ polohy. Častica *ci*, ktorá sa vzťahuje priamo na miesto, je teda pripojená na pohybové

miesta, ale má široké použitie aj v spojení so slovesami ako *essere, avere* a ďalšími, a je tiež používaná v idiomatických výrazoch ako *'Ci vediamo', 'Ci sentiamo'*.)

³¹ Dardano, Maurizio, Trifone, Pietro, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna, Zanichelli, 1989. Cit. d., s. 259

³² Príklad z: Serianni, Luca. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria*, Torino: UTET, 1988. s. 215

³³ Viz Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 215

³⁴ Viz Serianni, Luca. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria*, Torino: UTET, 1988. s. 216

³⁵ Hamplová, Sylva, Sylva, *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004. Cit. d., s. 114

slovesá ako: *andare, stare, restare, rimanere, ritornare, tornare, essere*.³⁶ Ukážeme si to na príkladoch:

- (7) *Ieri sono arrivata a scuola alle 8:30 e ci sono rimasta sino alle 15:00 (ci = a scuola)*³⁷
- (8) *Conosco bene Manhattan e ci sono molte cose interessanti (ci= Manhattan)/
Conosciamo Napoli e ci andiamo spesso (ci = Napoli)*
- (9) *Mi piace andare in montagna, e ci vado spesso (ci = montagna/ Oggi non posso andare a scuola, ma domani ci vado di sicuro (ci = scuola)*
- (10) *Sono stata a Siena e ci voglio ritornare (ci = in questo/quel luogo).*

2. *Ukazovacie zámeno (= di ciò, a ciò, in ciò, su ciò, da ciò)*, v spojeniach ako: *non ci penso, ci conto, ci credo, questo non c'entra. Ci sa* môže vzťahovať aj na životné podstatné mená za predpokladu, že odpovedá ukazovaciemu alebo osobnému zámenu s predložkou *con, su, da, in*³⁸:

- (11) *Ci puoi contare (ci= na to/s tým)*³⁹
- (12) *È una persona seria: puoi contarci (= contare su di lei/ su di lui)*⁴⁰

3. *Použitie v ustálených obratoch*: takéto použitie je v taliančine časté a to hlavne v hovorom jazyku, alebo napríklad v '*prokomplementárnych*⁴¹ slovesách, alebo frazémach, kde veľakrát častica *ci* nadobudne iný význam. Takéto frázy môžu byť napríklad:

- (13) *Non ce la faccio. (Nestačím na to)*⁴²
- (14) *Ci è rimasto/ restato male. (Dotklo sa ho to)*
- (15) *Ce l'ha con me. (Hnevá sa na mňa)*
- (16) *Io non c'entro. (Nemám s tým nič spoločné)*
- (17) *Ci vuole un'ora. (Trvá to hodinu)*

³⁶ Viz Sorrentino, Filomena, "Ci", *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

³⁷ Tento a ďalšie príklady z: Sorrentino, Filomena, "Ci", *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

³⁸ Viz: Dardano, Maurizio, Trifone, Pietro, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna, Zanichelli, 1989. s. 260

³⁹ Príklad z: Dardano, Maurizio, 1989. s. 260

⁴⁰ Príklad z: Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 216

⁴¹ Viz kap. 5.1: Prokomplementárne slovesá

⁴² Príklady 13-20 z: Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004. s. 115

(18) *Ci vuole molta pazienza. (Chce to veľkú trpezlivosť)*

(19) *A pensarci bene. (V celku vzaté)*

(20) *Ci vedo chiaro! (Už tomu rozumiem)*

Ako sme mohli vidieť v predchádzajúcich príkladoch, *ci* sa v určitých prípadoch vzťahuje na osoby, ale len v limitovaných prípadoch, a to napríklad:

(21) *Non ci esco da molto tempo. (ci= s ním/ s ňou/ s nimi)⁴³*

(22) *Non ci puoi fare affidamento. (ci= na neho/ na ňu/ na nich)*

Často sa stáva, že ak sa vo vete objavia dve zámenné častice vedľa seba, majú zdôrazňujúcu funkciu, napríklad v prípade príslovkového určenia miesta:

(23) *In questa casa non ci si può vivere!*

Alebo v prípade ukazovacieho zámena:

(24) *Non ci pensi alle conseguenze?*

Podľa Renziho sa zámeno *ci* môže vo vete vzťahovať aj na kompletnú frázu s infinitívom, ktorá začína predložkou *a*. Ale nemôže byť použitá so všetkými slovesami, platí to len v určitých prípadoch a to najmä s pohybovými slovesami.⁴⁴

(25) *Mario mandò Sandro a comprare il latte. = Mario ci mandò Sandro.⁴⁵*

(26) *Carlo andò a vedere l'incendio. = Carlo ci andò.*

(27) *Antonio venne a visitare la casa. = Antonio ci venne.*

⁴³ Príklady 21-24 z: Dardano, Maurizio, 1989. s. 260

⁴⁴ Viz Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 579

⁴⁵ Tento a ďalšie 2 príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 579

Alebo môže odkazovať na vetu s použitím jedného z týchto slovík: *abituarsi, aspirare, condannare, constringere, forzare, indurre, obbligare, ostinarsi, persuadere, prepararsi, prestarsi, provare, rassegnarsi, rinunciare, riuscire, ecc.:*

(28) *Si è abituato a fumare. = Ci si è abituato.*

Častokrát sa ci používa aj navyše, na zdôraznenie, a to hlavne v hovorovom jazyku:

(29) *Ce l'hai il mio indirizzo?- Sì, ce l'ho.*⁴⁶

(30) *Ci penso spesso alle tue parole.*

(31) *In quel quartiere ci vivono molti stranieri.*

3.3 Ne

Zámenná častica *ne* plní primárne funkciu príslovkového určenia miesta, vo vete väčšinou zastupuje podstatné meno rôzneho rodu, čísla, životné aj neživotné. Kladie sa vždy pred sloveso a v taliančine ju významovo môžeme vo väčšine prípadov nahradiť tvarmi *di qui/ di qua/ di lì/ di là/ da quel luogo* (=odtiaľ/ od tadiaľ/ z toho miesta).⁴⁷

Podľa Hamplovej sa *ne* ďalej ale používa ako:

1. *Neohybná zámenná častica*: nahradzuje väzby predložiek *di* a *da* so zámenami 3. os. jednotného a množného čísla alebo ukazovacími zámenami:
 - *di* alebo *da* lui/ lei/ loro
 - *di* alebo *da* esso/ essa/ essi/ esse
 - *di* alebo *da* questo/questa/ questi/ queste
 - *di* alebo *da* ciò.⁴⁸

DI:

- (1) *Che pensa di lui/di lei/ di loro/ di questo? = Che ne pensa?*⁴⁹

⁴⁶ Tento a nasledujúce 2 príklady z: Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004. s. 115

⁴⁷ Viz Dardano, Maurizio, Trifone, Pietro, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna, Zanichelli, 1989. s. 260

⁴⁸ Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004. Cit. d., s. 113

⁴⁹ Tento a ďalší príklad z Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*, 2004. s. 113

- (2) *Voglio parlarti di lui/ di lei/ di questo. = Voglio parlartene.*
- (3) *Si accostò alla sorella e ne sfiorò la mano. (ne= di lei)⁵⁰*
- (4) *Ne riparleremo. (ne= di ciò)*
- (5) *Ottenne finalmente la patente e ne approfittò subito. (ne= della patente)⁵¹*
- (6) *Mi piace l'ultimo quadro che ho dipinto, ne sono proprio fiero. (ne= dell'ultimo quadro che ho dipinto)*
- (7) *Sono stanca di questa città e non so ancora quando ne scoprirò i lati piacevoli. (ne= di questa città)*

DA:

- (8) *Ho visto una sola volta quel quadro ma ne sono rimasto molto colpito.⁵²*
- (9) *Avendo sentito il discorso di Mario, ne sono rimasto offeso.*
- (10) *Quando zio Lino riceverà la tua lettera, ne sarò commosso.*

Ale táto interpretácia je často limitovaná na frázy s určitým typom sloviac a to *rimanere*, *diventare*, *sentirsi*, ako príchastie minulé. Na druhej strane je použitie *ne* vo vete povinné v spojení s pohybovými slovesami typu *uscire*, *fuggire*, *allontanarsi* apod.⁵³:

- (11) *Erano rinchiusi in una prigione apparentemente molto sicura, ma ne sono fuggiti con estrema facilità.⁵⁴*

Ne plní hlavne funkciu príslovkového určenia miesta, takže vo väčšine prípadov môže naznačovať pôvod alebo príchod z určitého miesta:

- (12) *Parlerò di Cuba con José, che ne arriva domani.⁵⁵*

2. Náhrada privlastňovacieho zámena, tzv.: „clitico-possessivo“:

⁵⁰ Tento a nasledujúci príklad z: Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 217

⁵¹ Tento a nasledujúce 2 príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 633

⁵² Tento a nasledujúce príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 634

⁵³ Viz Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 634

⁵⁴ Príklad z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 635

⁵⁵ Iavicoli, Giuseppe, *An Introduction to Advanced Italian*, 2015.

- (13) *Gli piaceva Firenze e amava visitarne musei. (ne= di Firenze)*⁵⁶
 (14) *Non è solo il sindaco della città, ne è l'anima. (ne= della città)*
 (15) *Chi è l'autore di quest'articolo? - Ne sono io l'autore. (= sono io il suo autore)*⁵⁷
 (16) *La conosco da anni e ne apprezzo l'intelligenza. (= apprezzo la sua intelligenza)*

3. *Ne v ustálených väzbách*: podobne ako zámenná častica *ci*, aj *ne* sa používa v ustálených slovesných spojeniach, alebo frázach, či dokonca frazémach, kde často nadobúda iný význam:

- (17) *Ne vale la pena. (Stojí to za to)*⁵⁸
 (18) *Non ne posso più. (Už ďalej nevládzem)*
 (19) *Me ne vuole. (Hnevá sa na mňa)*
 (20) *Ne va della mia vita. (Ide mi o život)*
 (21) *Ne faccio a meno. (Postrádam to)*
 (22) *Quanti ne abbiamo oggi? (Koľkého máme dnes?)*
 (23) *Che ne so io! (Čo ja viem!)*

Ako zdôrazňuje Renzi, častica *ne* často vo vete funguje aj ako tzv. „delivé zámeno“ (*pronomo partitivo*)⁵⁹, v tomto prípade zastupuje podstatné meno, ktoré je sprevádzané delivým členom, číslovkou alebo prídavným menom vyjadrujúcim množstvo, ktoré sa nachádza v predchádzajúcom texte. Môže byť vyjadrené samostatne, alebo s konkrétnym určením množstva:

- (24) *Se trovi (delle paste come quelle che piacciono a me), compramene!*⁶⁰
 (25) *Se trovi (delle paste come quelle che piacciono a me), compramene otto!*
 (26) *Se trovi (delle paste come quelle che piacciono a me), compramene alcune!*

Ak sa bližšie zameriame na časticu *ne* v tejto úlohe delivého zámena, zistíme, že sa vždy vzťahuje na neznámeho predchodcu vo vete či konverzácii:

⁵⁶ Tento a nasledujúci príklad z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 634

⁵⁷ Tento a nasledujúci príklad z: Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*, 2004. s. 113

⁵⁸ Tento a nasledujúce príklady z: Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*, 2004. s. 113

⁵⁹ Viz: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 635

⁶⁰ Príklady 24-29 z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 635

(27) *Volevo una bicicletta, ma non ne vendono più del tipo che piace a me.*

Na rozdiel od určitého členu, ktorý by teoreticky v tomto prípade mohol časticu *ne* nahradiť, ale nebolo by to správne. Takže by sme nemohli povedať:

(28) *Volevo una bicicletta, ma non la vendono più del tipo che piace a me.*

Ak sa jedná o časticu vo funkcii delivého zámena, vo vete bude musieť byť zhoda príčastia minulého a predmetu v rode a čísle:⁶¹

(29) *Ho comprato delle mele e ne ho mangiate tre.*

Postavenie častice *ne* vo vete sa riadi rovnakými pravidlami ako postavenie neprízvučných osobných zámen, takže buď sa nachádza vo vete samo o sebe hneď pred slovesom, alebo je podobne ako *ci* a *vi* na sloveso priamo pripojené, vo väzbách s infinitívom, gerundiom a v tvare rozkazovacieho spôsobu, ako v príkladoch:

(30) *Non vuole parlarne più.* (Nechce o tom už hovoriť.)

(31) *Non deve saperne nulla.* (Nesmie o tom nič vedieť.)

Podobne to vysvetľuje Renzi: “*Se il verbo è in forma non finita, «ne» lo segue o segue immediatamente il suo ausiliare quando la forma non finita è composta: se il verbo è all'imperativo, «ne» lo segue sempre, tranne che nella forma negativa, equivalente dal punto di vista morfologico all'infinito, in cui «ne» può anche precedere il verbo*”⁶²:

(32) *Ne mangio/ Ne ho mangiati/ Mangiarne/ Mangiandone/ Mangiane/ Averne mangiati/ Avandone mangiato/ Non mangiarne/ Non ne mangiare*⁶³

⁶¹ Viz Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 636

⁶² Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. Cit. d., s. 637 (Preklad: Ak je sloveso v nefinitnom tvare, častica «ne» ho nasleduje, ak je v zloženom tvare, «ne» nasleduje jeho pomocné sloveso: ak je sloveso v tvare rozkazovacieho spôsobu, «ne» ho nasleduje v každom prípade, s výnimkou záporného tvaru slovesa, ktorý je z morfológického hľadiska rovný tvaru neurčitku, a v ktorom «ne» môže slovesu aj predchádzať.)

⁶³ Príklad z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 637

V prípade, že sa nachádza v kombinácii s inými nepriamymi a zvratnými zámenami, stojí až na druhom mieste: *te ne, gliene, ce ne, ve ne*. .⁶⁴ A ak sa s nimi vyskytuje spoločne vo vete, mení ich tvar (*mi + ne = me ne / ti + ne = te ne/ gli/le + ne = gliene/ si + ne = se ne/ ci + ne = ce ne/ ci + vi = ce ne/ vi + ne = ve ne/ vi + ne = ve ne/ gli + ne = gliene/ si + ne = se ne*):

(33) *Non gliene parlo.* (Nehovorím mu o tom)

(34) *Se te ne vai...* (Ak odídeš...)

(35) *Voglio andarmene.* (Chcem odísť)

Niekedy «ne», spolu so zvratným ,si‘ zosilňuje význam slovesa, vyjadruje zaujatie podmetu na deji (tzv. dav etický): dormirsene (pospať si), viversene (žiť si), starsene (pobývať si).’’⁶⁵⁶⁶

3.4 Pleonastické využitie častíc

Pleonastické využitie častíc sa zakladá na hromadení slov, v rámci talianskeho jazyka ide obvykle o hromadenie synonym. V prípade použitia častíc sa jedná o vloženie častice do vety, v ktorej nie je nutná, ale jej prítomnosťou sa kladie vyšší dôraz na určitý fakt či osobu. Častice *ci, ne* a *si* sa v tomto smere používajú hlavne za motívom zdôraznenia už známej skutočnosti. Takého spojenia sa často používajú najmä v hovorovom jazyku. V písomnom prejave a hlavne vo formálnej taliančine býva takéto využitie obmedzené a je lepšie sa mu vo väčšej miere vyhnúť.

Ci pleonastico: častica *ci* sa používa vo vete navyše hlavne ak ide o hovorový jazyk a býva spojená so slovesami ako: *pensare, credere, parlare, capire*, a ďalšími:

(1) *Non ci vedo proprio!*

(2) *Non ci capisco più nulla.*

⁶⁴ Viz Hamplová, Sylva, *Mluvnice itaľštiny*, 2004. s. 114

⁶⁵ Hamplová, Sylva, *Mluvnice itaľštiny*, 2004. Cit. d., s. 114

⁶⁶ Viz kap. 5.1: Prokomplementárne slovesá

- (3) *Al lavoro quando ci cominci?*
- (4) *Qui non ci sono mai stato!*
- (5) *Dove sono le mie chiavi? Ce le hai tu?*

Ne pleonastico: *Ne* sa používa podobne ako *ci* vo frázach hlavne za účelom zdôraznenia, alebo dokonca prehnaného zveličenia faktu. Takže napríklad z vety: “*Non mi importa*”, pridaním pleonazmu *ne* môžeme vytvoriť vetu ako: „*Non me ne importa nulla (di questo)!*”. *Ne* sa vo vete používa obvykle ako náhrada za slová so spojku *da/di*, *ne pleonastico* je však vložené do vety navyše, keď vo vete už tieto slová prítomné sú:

- (6) *Che ne so io di questo!*
- (7) *Non ne voglio più di caramelle.*

Často je v takéto použitie pravdepodobné aj keď ide vo vete o ľavú dislokáciu:

- (8) *Sigarette, ne ho comprate.*⁶⁷
- (9) *Pane, ne ho preso.*
- (10) *Di Mario, ne ho parlato bene.*

V rámci hovorového talianskeho jazyka sa tiež stáva, že pleonastické použitie častice stojí s nesprávnou formou slovesa, ako napríklad v tvaroch: *a me mi piace, ecco il posto dove ci vado sempre* apod.

“*Nel parlato informale di molte parti d’Italia si usa «ci» in frasi come «c(i) ho freddo» (o, interrogando: «c(i) hai freddo?»).*”⁶⁸ Ale naopak, v niektorých frázach hovorového jazyka je použitie častice *ci* viac menej nutné. Napríklad na otázku «*Hai il biglietto?*», odpovieme «*Si, ce l’ho*», a nie iba «*L’ho*».⁶⁹

V nasledujúcich príkladoch je znázornené pleonastické použitie častíc v literatúre:

⁶⁷ Tento a ďalšie 2 príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 562

⁶⁸ Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. Cit. d., s. 216

⁶⁹ Viz: Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988.s. 216

- (11) «*Le sigarette, più i gelati, più il “Corriere dello Sport” e la “Gazzetta” (te ne sei scordata che oggi è lunedì?!)* ce ne vonno cinque, di lire, no due!⁷⁰ (Cigarety, zmrzliny, k tomu “Corriere dello sport” a “Gazzetta” (zabudla si, že je dnes pondelok?!), bude treba päť lír, čoby dve!)
- (12) *Di pietre ce ne sono altre.*⁷¹ (Kameňov je viac)
- (13) *Che ce ne facciamo di questa roba?, disse Vack Montorsi quando vide il registrato.*⁷² (Čo s tým budeme robiť? povedal Vack Montorsi, keď videl tú nahrávku)

⁷⁰Morante, Elsa, *La storia: Romanzo [online]*. Torino, Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp

⁷¹Eco, Umberto, *Il Pendolo di Foucault [online]*. Milano: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp

⁷²Baricco, Alessandro, *City [online]*. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp

4 Si ako častica

V tejto kapitole sa zameriame na použitie častice *si* a to konkrétne v neosobnej a zvratnej forme, ktoré v taliančine predstavujú neosobné vyjadrenie. V taliančine poznáme použitie *si* hlavne vo funkcii zvratného zámena, ako napríklad: *si lava due volte al giorno, si strinsero la mano*,⁷³ ale okrem tohto použitia sa vyskytuje ešte v dvoch ďalších konštrukciách a to ako:

A, *Si impersonale: Si parte alle dieci.*⁷⁴

B, *Si passivo/passivante: Questo giornale si legge con piacere.*

“Le costruzioni col «si» generalmente si possono interpretare come passive o come impersonali: «si vede» può corrispondere al passivo «è visto», o all'impersonale «uno vede». Con la costruzione impersonale si nota una inattesa concordanza nel numero fra il verbo e l'oggetto: «si compra una penna, si comprano due penne».”⁷⁵

Vo väčšine prípadov majú *si impersonale* a *si passivante* rozličné použitie vo vetách, napríklad pre *si impersonale* vo vetnej konštrukcii platí spojenie s iným typom slovies ako pre *si passivante* a naopak. Napríklad veta „*Si è amati*“ je veta so slovesom „*amare*“ v prítomnom čase s tvarom *si passivante*. Vo vete „*Si è amato*“ je použitý minulý čas od slovesa „*amare*“ v neosobnej forme. V „*Si è contenti*“ je naopak prítomný čas slovesa „*essere*“ s prídavným menom v množnom čísle a v neosobnej forme.

V nasledujúcich podkapitolách sa pokúsime bližšie vysvetliť výskyt a tvorbu neosobného tvaru *si* a *si passivante*.

4.1 Si impersonale

Ako sme už spomenuli, *si* sa používa na neosobné vyjadrenie a vždy vo vete stojí pripojené na sloveso v tvare 3. osoby jednotného alebo množného čísla. Takáto forma slovesa umožňuje vetu preformulovať na všeobecné vyjadrenie, ktoré sa nevzťahuje na konkrétnu osobu. Pri

⁷³ Príklady z: Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 217

⁷⁴ Tento a nasledujúci príklad z: Lepschy, Giulio, Lepschy, Laura, *La lingua italiana*, Milano, Bompiani, 1977. s. 194

⁷⁵ Lepschy, *La lingua italiana*, 1977. Cit. d., s. 195 (*Preklad: Vetné konštrukcie s použitím "si" zvyčajne možno interpretovať ako pasívne alebo ako neosobné: tvar 'si vede' môže zodpovedať pasívnemu tvaru 'è visto', alebo neosobnému tvaru 'uno vede'. V neosobnej konštrukcii je viditeľná súslednosť v čísle medzi slovesom a predmetom: si compra una penna, si comprano due penne.*)

neosobnej forme teda nie je presne určený podmet. Aj napriek tomu sa často v hovorovej reči môže považovať za zamlčaný podmet 1.osoba množného čísla, nie je to však pravidlom.

Táto častica môže byť vo vete použitá ako nepriamy podmet a v tomto prípade bude priamo naviazaná na sloveso, ktoré za ním nasleduje. Napríklad vo vete: «*A che ora si arriva?*» stojí častica *si* nasledovaná slovesom v tretej osobe singuláru, ktorá ale nahradzuje význam slov: *my/ vy/ oni/ on/ ona/ niekto...a pod.*⁷⁶ Ako vysvetľuje Renzi v *Grande grammatica italiana di consultazione*: „*Il pronome clítico «si» può essere usato come soggetto indefinito davanti a qualsiasi verbo che ammetta un soggetto*“⁷⁷:

(1) *Si va.*

(2) *Si pensa già di farne una nuova edizione.*⁷⁸

Čiže môžeme použiť spojenie častice buď s netranzitívnym alebo tranzitívnym slovesom v tretej osobe singuláru, ale bez vyjadreného predmetu. Za touto časticou môže nasledovať príslovka alebo sloveso v tvare neurčitku. V tomto type vety by bol podmet považovaný za nevyjadrený:

(3) *In Italia si mangia bene= In Italia le persone mangiano bene.*

(4) *Oggi si studia= Oggi noi studiamo/ oggi qualcuno studia.*

Renzi ale tvrdí, že častica *si* sa môže vyskytovať vo vete len v tvare 3. osoby jednotného čísla a to tiež len vo funkcii podmetu. Čiže vo vete, v ktorej sa vyskytuje *si impersonale*, už nemôžeme mať iný podmet, miesto podmetu musí ostať „voľné“ pre *si impersonale*.⁷⁹

Podobné vysvetlenie majú aj Salvi a Vanelli, ktorí vysvetľujú tvorbu *si impersonale* na príkladoch s rôznym typom sloviess: „[...] *la costruzione può essere usata con tutti i tipi di verbi: oltre a quelli transitivi (5) anche a quelli non transitivi (6), compresi quelli al passivo (7). Il verbo è accompagnato dal pronome clítico «si» e, non avendo soggetto, è sempre alla 3. pers. sg.*“⁸⁰:

⁷⁶ Viz Iavicoli, Giuseppe, *An Introduction to Advanced Italian*, 2015.

⁷⁷ Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 101 (Preklad: Neprízvučné zámeno «si» môže byť vo funkcii zamlčaného podmetu pred hocijakým slovesom, ktoré umožňuje prítomnosť podmetu.)

⁷⁸ Príklady z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 102

⁷⁹ Viz Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s.101

⁸⁰ Salvi, Vanelli, 2004. Cit. d., s. 74 (Preklad: Konštrukcia môže byť použitá so všetkými typmi sloviess: okrem tranzitívnych (5), aj s intransitívnymi (6), vrátane pasívnych tvarov (7). Sloveso je doprevádzané zámenom "si", a keďže nemá podmet, je vždy v 3. os. sg.)

- (5) *Piero guarda solo te. / Si guarda solo te.*
 (6) *Piero va. / Si va.*
 (7) *Piero viene invitato spesso. / Si viene invitati spesso.*⁸¹

“Quando nella costruzione con il «*si impersonale*» abbiamo un verbo transitivo con il suo complemento oggetto (8), esiste una variante in cui il complemento oggetto diventa soggetto del verbo (e quindi si accorda con esso). Il nuovo soggetto può trovarsi prima o dopo il verbo (9)⁸²:

- (8) *Si mangia le mele. (le mele= complemento oggetto)*
 (9) *Si mangiano le mele. / Le mele si mangiano. (le mele= soggetto)*“⁸³

Je dôležité uvedomiť si, že neosobná forma *si* nepredstavuje vo vete tvar zvrätného zámena, ako zdôrazňuje Renzi, ktorý uvádza hlavné rozdiely medzi neosobnou formou *si* a zvrätným zámenom:

A, “*Mentre coi verbi passivi non ci possono essere pronomi riflessivi o reciproci, il ‘si impersonale’ è possibile anche come soggetto di una frase passiva:*

- (10) *Si viene spesso dimenticati. (= uno viene spesso dimenticato)*

B, *Se il complemento oggetto di un verbo transitivo è rappresentato da un pronome clítico (nel nostro caso «lo»), questo precede il si impersonale: «lo si» (6), ma segue il si riflessivo: «se lo» (7):*

- (11) *Lo si spia da molto.*
 (12) *Se lo immagina.*”⁸⁴

⁸¹ Esempi 5-7 z: Salvi, Vanelli, 2004. s. 74, 75

⁸² Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. Cit. d., s. 102 (Preklad: Ak vo vetnej konštrukcii s použitím neosobnej formy «*si*» stojí tranzitívne sloveso s predmetom (8), existuje variant, v ktorej sa predmet stane podmetom k slovesu (a v tomto prípade sa zosúladi). Nový podmet sa môže nachádzať pred alebo za slovesom (9))

⁸³ Esempi 8,9 z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 102

⁸⁴ Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. Cit. d., s. 102 (Preklad: A, Zatiaľ čo s pasívnymi slovesami vo vete nemôžu stáť zvrätné či recipročne zámena, neosobný tvar ‘*si*’ je možný aj vo funkcii podmetu v pasívnej vetnej konštrukcii: “*Si viene spesso dimenticati.*” (= Nieкто býva často zabudnutý) B, Ak je priamy predmet tranzitívneho slovesa nahradený neprízvučným zámenom- v našom prípade tvarom «*lo*», tento tvar stojí pred neosobným tvarom ‘*si*’: «*lo si*» “*Lo si spia da molto*”, ale nasleduje ‘*si riflessivo*’: «*se lo*”: “*Se lo immagina*”)

Si impersonale môžeme nájsť aj v idiomatických spojeniach používaných v rámci praktického jazyka: “*Si notano anche le formule idiomatiche della lingua pubblicitaria: affittasi, cercasi, vendesi (con il clitico che segue il verbo, contrariamente alla norma), con le quali non si ha normalmente accordo (si ha cioè la costruzione impersonale)*”:

(13) *Cercasi (cercansi) apprendisti.*⁸⁵

4.2 Si passivante

Si passivo alebo aj “*passivante*” sa používa nielen v reflexívnom tvare slovesa, ale aj v iných prípadoch. Môžeme si to ukázať na vete:

(14) *Si udirono voci confuse.*

Tvar *si* sám o sebe nie je ekvivalentný významu *sé, se stessi* a ani *tra loro*. Napríklad tvar slovesa *si udirono* v tomto prípade nepredstavuje zvrtné sloveso, ale vzťahuje sa na sloveso *furono udite*, čiže formu pasívu. Tento tvar nazývame „*il si passivante*“, pretože dáva slovesu, pri ktorom stojí, tvar pasívu.

Serianni vysvetľuje významový rozdiel medzi *si impersonale* a *si passivante* na príklade vo vete «*alle nove si serve il caffè*», ktorá môže znamenať «*alle nove qualcuno serve il caffè*», ale aj «*alle nove il caffè viene servito*».⁸⁶

Renzi tvrdí, že «*si impersonale*» je vo vete vnímané ako podmet, zatiaľ čo «*si passivo*» je vo vete vnímané jednoducho ako znak pasívu.⁸⁷

Ak je vo vete potlačený podmet, novým podmetom sa stane priamy predmet. Sloveso bude stáť v spojení so «*si*», ktoré ale nemeň jeho význam. V tomto prípade fráza (15) zodpovedá pasívnej fráze (16):⁸⁸

⁸⁵ Salvi, Vanelli, 2004. Cit. d., s. 75 (*Preklad: Použitie si v idiomatických frázach si môžeme všimnúť aj v reklame, a to v slovesách: 'affittasi, cercasi, vendesi' (s neprízvučným tvarom, ktorý je napojený na sloveso, ale je v rozpore s normou), s ktorými zvyčajne nesúhlasí- takže ide o neosobnú konštrukciu: Cercasi (cercansi) apprendisti.*)

⁸⁶ Viz Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 218

⁸⁷ Viz Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 103

⁸⁸ Viz Salvi, Vanelli, 2004. s. 72

- (15) *Piero loda i bambini diligenti.*
(16) *Si lodano i bambini diligenti.*”⁸⁹

Si passivo je však vo vete prítomné iba za predpokladu, že je predmet v tretej osobe, ak by bol predmet v 1. alebo 2. osobe, bolo by nutné použiť už *si impersonale*:

- (17) *Si guarda me./ Mi si guarda./ x Io si guardo (=nemožné)*⁹⁰

Tvar pasívu je v taliančine vyjadrený použitím pomocného slovesa *essere* a prídavným minulým (*è visto*), ale v určitých prípadoch môže byť vyjadrený tvarom *si* a aktívnou formou slovesa (*si vede*). Tvary slovesa, ktoré môžu byť použité v takomto type konštrukcie sú: 3. osoba jednotného a množného čísla, gerundium, prídavné minulé a tvar neurčitku (*si vede, si vedono, vedendosi, vedutosi, vedersi*).⁹¹

V zložených časoch býva pomocné sloveso *avere* nahradené tvarom slovesa *essere*:

- (18) *Ho bevuto una birra. - Mi sono bevuto una birra.*⁹²
(19) *Ha visto Ugo. (attivo)- Si è visto Ugo. (passivo)*
(20) *Avrà visto Ugo. (attivo)- Si sarà visto Ugo. (passivo)*

⁸⁹ Príklady z: Salvi, Vanelli, 2004. s. 72

⁹⁰ Príklad z: Renzi, *Grande grammatica italiana di consultazione*, 1988. s. 103

⁹¹ Viz Lepschy, *La lingua italiana*, 1977. s. 194

⁹² Tento a nasledujúce príklady z: Lepschy, *La lingua italiana*, 1977. s. 194

5 Kombinácia častíc s určitým typom sloviess

Častice *ci* a *ne* bývajú vždy vo vete priamo naviazané na slovesá. V určitých prípadoch však takéto spojenie môže ovplyvniť či dokonca zmeniť význam a použitie slovesa, o ktoré sa jedná. Častice v určitých prípadoch priamo ovplyvňujú slovesá, a to niekedy až do miery, že sa stanú ich súčasťou a spoločne nadobudnú nový význam.

Ne tvorí v určitých prípadoch súčasť slovesa, ktoré s takto pridelenou časticou čiastočne alebo úplne zmení význam. Ako príklad môžeme uviesť známe sloveso *andarsene*. Sloveso *andare* má význam *ísť*. V spojení s časticou *ne*, bude mať sloveso význam *odchádzať/ odísť*:

- (1) *Me ne vado* (= odchádzam)⁹³
- (2) *Ce ne siamo andati* (= odišli sme)
- (3) *A Venezia pioveva perciò me ne sono andato*.⁹⁴ ([...] odišiel som)

Častica *ci* sa taktiež vyskytuje v spojení s veľkým počtom sloviess a fráz, ako môžeme vidieť na slovesách *farcela* (=niečo dokázať/zvládnuť), *starci* (=súhlasiť s niečím), *metterci* (=snažiť sa) apod., ale tiež ju nájdeme v idiomatických spojeniach: “«*Ci*» ha valore indeterminato in numerose espressioni idiomatiche in cui, spesso combinato con altro pronome atono (*ce lo, ce la, ecc.*), è un semplice rinforzo semantico o fonico alle forme verbali.”⁹⁵

- (4) *Ci restai male*.
- (5) *Avercela con qualcuno*.
- (6) *Tra te e lui ce ne corre*.⁹⁶

Ďalším prípadom môže byť už spomenuté sloveso *esserci*, ktoré v určitých prípadoch významovo nahradzuje sloveso «*esistere*»: “[...] accompagnato dalla particella locativa «*ce*», «*essere*» ha valore , ‘esistenziale’ (o ‘presentativo’ o ‘attualizzante’).”⁹⁷

⁹³ Hamplová, Sylva, *Mluvnice italštiny*, 2004. Cit. d., s. 113

⁹⁴ Iavicoli, Giuseppe, *An Introduction to Advanced Italian*, 2015.

Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 216 (Preklad: «*Ci*» má neurčitý význam v mnohých idiomatických väzbách, v ktorých, ak je v spojení s ďalším neprízvučným zámenom (*ce lo, ce la*), vytvára sémantické či fonetické zdôraznenie slovesa.)

⁹⁶ Príklady z: Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 216

⁹⁷ Ciz z: Sabatini Francesco, *Quanti ne sono?* La Crusca per voi, n. 40, 2010. Dostupné z:

<http://www.accademiadellacrusca.it/it/lingua-italiana/consulenza-linguistica/domande-risposte/quanti>

(7) *C'era una volta...*

Tento prípad použitia slovesa *essere* je veľmi rozšírený, ukážeme si jeho použitie a preklad na príkladoch z talianskej literatúry:

(8) *Non ci sono segreti più grandi, perché appena rivelati appaiono piccoli*.⁹⁸

(Veľké tajomstvá neexistujú, pretože po ich odhalení sa už zdajú byť malé.)

(9) *Non c'è rumore, non puoi far rumore, anche se vuoi, non puoi farlo, è senza rumore, là sotto*.⁹⁹

(Neexistuje tam hluk, nemôžeš tam robiť hluk aj keby si chcel, je to bezhlučné, tam dole.)

(10) *Eppure non c'è un solo istante in cui egli possa trovar rifugio nel privato e proprio questa indiscernibilità costituisce l'angoscia specifica del campo*.¹⁰⁰

(A predsa neexistuje jediný okamih, v ktorom by mohol nájsť útočisko v súkromí a práve táto nerozlučiteľnosť je zdrojom špecifickej úzkosti, ktorá v tábore panuje.)

Frázy s použitím *c'è* a *ci sono* sú časté aj v hovorovej reči. Namiesto “*una signora ti cerca*” by sa povedalo “*c'è una signora che ti cerca*” apod.¹⁰¹

“[...] la «ci» è anche comune nelle espressioni idiomatiche con i verbi «contare, mettere, sentire, vedere e volere»,”¹⁰² a spojenia s týmito konkrétnymi slovesami si môžeme ukázať na príkladoch:

(11) *Posso contare sul tuo aiuto domani? - Certo, contaci! (=conta sul mio aiuto)*¹⁰³

(12) *Da Milano a Roma ci vogliono solo tre ore (=servono, sono necessarie)*

(13) *Senza i miei occhiali non ci vedo bene (=il ci in questo caso serve soltanto a rafforzare l'azione di vedere)*

⁹⁸ Eco, Umberto, *Il Pendolo di Foucault [online]*. Milano: Bompiani, 1989. Dostupné z: InterCorp

⁹⁹ Baricco, Alessandro, *City [online]*. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp

¹⁰⁰ Agamben, Giorgio, *Mezzi senza fine [online]*, Torino: Bollati Boringhieri, 1996. Dostupné z: InterCorp

¹⁰¹ Viz Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 216

¹⁰² Cit. Sorrentino, Filomena, “*Ci*”, *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

¹⁰³ Tento a nasledujúce príklady z: Sorrentino, Filomena, “*Ci*”, *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

Ako bolo už spomenuté pri opise použitia častice *ci*, táto býva vo funkcii príslovkového určenia vo vete pripájaná na pohybové slovesá ako sú: *andare, stare, restare, rimanere, ritornare, tornare, essere*.¹⁰⁴ Časticu *ci* môžeme ale použiť v kombinácii s viacerými slovesami. Často sa nachádza v spojení so slovesom *provare* či *lavorare*, alebo tiež *riuscire*, ako napríklad:

- (14) *Hai mai sciato? Provaci! Ci provo subito.*¹⁰⁵
- (15) *Conosco bene il dott. Bianchi, ci lavoro da tre anni. (lavoro con lui)*
- (16) *Vai al mare? - Non so se ci riuscirò.*

Taktiež sa používa so slovesom *pensare*: “*In italiano il verbo ‘pensare’ ha spesso un significato idiomatico e unito con la particella «ci» significa pensare a qualcosa, a un fatto a un evento, o prendersi cura di qualcosa, preoccuparsi di fare qualcosa, o riflettere su qualcosa.*”¹⁰⁶

Ci sa teda v použití s týmto slovesom vyskytuje hlavne na zdôraznenie priameho premetu a odvoláva sa na význam: *a questa cosa/ a questo fatto/ a ciò*:

- (17) *Non preoccuparti della cena, ci penso io. (Penso io a questo, alla cena)*¹⁰⁷
- (18) *Questo è un problema ma non voglio pensarci troppi. (Pensare al problema)*
- (19) *Chi prepara l’insalata? Ci penso io. (La faccio io)*
- (20) *Ricordi quando venivamo in questo parco da bambini? Sì, ci penso spesso. (A questa cosa, a questo fatto)*

Používa sa taktiež so slovesom *credere* (verit’), v tomto prípade len na nahradenie, alebo zdôraznenie veci/osoby, ktorej veríme:

- (21) *Non mi piace leggere sugli UFO. Non ci credo.*
- (22) *Maria mi ha raccontato molte cose del suo ragazzo, ma io no ci ho creduto.*

¹⁰⁴ Viz Sorrentino, Filomena, “*Ci*”, *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

¹⁰⁵ Tento a ďalšie príklady z: Sorrentino, Filomena, “*Ci*”, *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

¹⁰⁶ Cit. z: Sorrentino, Filomena, “*Ci*”, *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015. Filomena (*Preklad: V taliačine má sloveso ‘myslieť’ idiomatický význam a v spojení s časticou «ci» znamená ‘myslieť na niečo, vec alebo udalosť’, alebo ‘starat sa o niečo/ strachovať sa o niečo/ premýšľať nad niečím’.*)

¹⁰⁷ Tento a nasledujúce príklady v tejto kapitole z: Sorrentino, Filomena, “*Ci*”, *una piccola particella dalle tante funzioni*, 2015.

5.1 Prokomplementárne slovesá

Takzvané ‘*prokomplementárne*’ slovesá by sme mohli vo všeobecnosti charakterizovať ako slovesá, ktoré stoja v spojení s časticou, ale vo vetnej konštrukcii nestoja dokopy náhodne, naopak, tvoria jeden celok. Andrea Viviani nazýva takéto špecifické spojenia slovíes pojmom ‘*verbi procomplementari*’, ktorý konkrétne poukazuje na slovesné formy, v ktorých sa sloveso priamo napoí na jednu alebo viac častíc, alebo na kombináciu častice a zámena.

V rámci talianskeho jazyka sa vyskytuje viacero typov takýchto slovíes. Najčastejšie sú to jednoduché spojenia, v ktorých sloveso čiastočne zachová svoj primárny význam, alebo sa len minimálne zmení, ako napríklad sloveso *andarsene*. V iných prípadoch sa jedná o slovesá, ktoré po pridaní častice význam zmenia úplne, a teda ich použitie býva odlišné od slovesa, ktoré by stálo samo o sebe, bez častice. V tomto prípade spojenie častice a slovesa vytvára slovo s novým lexikálnym významom. K takémuto typu slovíes zaradíme slovesá ako *prendersela*, *farcela*, či *avercela*.

Charakteristiku týchto slovíes nájdeme aj na Treccani.it: “*Come capire se siamo in presenza di un procomplementare? Basta vedere se il verbo, senza clitici, si può usare normalmente e, perdipiù, ha lo stesso significato con o senza clitici.*”¹⁰⁸

Vo väčšine prípadov, kde sa jedná o spojenie slovesa so samostatnou časticou *ci*, hovoríme len o zdôraznenom význame, ako bolo už spomenuté pri pleonastickom využívaní. Ak však k častici *ci* pridáme zámená *si* a *la*, dostaneme sa do istej fázy ‘lexikalizácie’ slova, ktorého lexikálny význam sa na základe tohto pridania zmení.

Presnú definíciu môžeme nájsť v online slovníku *Il Nuovo Di Mauro*, kde je prokomplementárne sloveso charakterizované nasledovne: „*Verbo che si usa stabilmente con particelle clitiche procomplementari (ad es. svignarsela) o che, in quanto usato con tali particelle, assume valori specifici, autonomi rispetto al verbo di base (ad es. sentirsela, vedersela, ecc.)*”¹⁰⁹

¹⁰⁸ Cit z: Treccani.it [online], dostupné z: http://www.treccani.it/lingua_italiana/domande_e_risposte/grammatica/grammatica_589.html (Preklad: Ako pochopiť, že sa jedná o prokomplementárne sloveso? Stačí zistiť, či sa sloveso môže použiť bez pridania neprízvučných zámen/častíc a hlavne či jeho význam po ich pridaní/odobratí ostane rovnaký.)

¹⁰⁹ Cit. z: Dizionario Internazionale, [online], dostupné z: <http://dizionario.internazionale.it/parola/verbo-procomplementare> (Preklad: Sloveso, ktoré sa bežne používa v spojení s neprízvučnými prokomplementárnymi časticami (svignarsela), alebo ktoré v použití s týmito časticami nadobudne špecifický význam, odlišný od základného slovesa (napr. sentirsela, vedersela, atď.)

Touto tematikou sa podrobne zaoberá Andrea Viviani, ktorý charakterizuje *prokomplementárne* slovesá ako tie, ktoré ku svojmu originálnemu tvaru prijímú ďalší jeden alebo dva zámenné prvky.¹¹⁰

Takto môžeme charakterizovať nie len slovesá v spojení s jednou alebo viac časticami, s kombináciou častica-zámeno, ale aj celé frázy, takže môžeme mať príklady sloviess ako *sentirsela, godersela, pagarla, cavarsela, farcela, avercela (con qualcuno)*, ale aj zložitejšie frázy ako napríklad *infischarsene, liberarsene*, alebo napríklad spojenia slov, ktoré už naberajú frazeologický význam, ako *saperla lunga, vedersela brutta, valerne la pena, farla finita, farsi le ossa*.¹¹¹ Tieto spojenia by bez častice mali byť iný význam, alebo by nemali zmysel. Častice *ci* a *ne* bývajú často spomínané v použití v takýchto typoch spojení:

- (1) *Non vorrei che voi guardaste perch'io sto in casa di questi usurai: io non ci ho a far nulla.*¹¹²
- (2) *Me ne vado da questa casa.*
- (3) *Me ne sto quieto, te ne vivi felice.*

Tieto špecifické typy sloviess však bývajú častejšie spájané konkrétne s časticou *ne*: „*In molte locuzioni cristallizzate il valore di «ne», locativo o pronominale, appare attenuato, quasi irriconoscibile. Si tratta di:*

A, Espressioni come 'aversene a male' (offendersi), 'volerne' (provare risentimento), 'valerne la pena' (meritare), 'non poterne più' (non essere più in grado di sopportare).

*B, Frasi ellittiche in cui si sottintende un sostantivo (cose, azioni, fatti e simili)*¹¹³:

- (4) *Farne di cotte e di crude*
- (5) *Dirne di tutti i colori*
- (6) *Vederne delle belle*

¹¹⁰ Viz: Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, in *Studi di grammatica italiana*, a cura dell'Accademia della Crusca, 2006. dostupné z:

http://www.academia.edu/359062/_I_verbi_procomplementari_tra_grammatica_e_lessicografia_, s.258

¹¹¹ Príklady sloviess z: Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s. 258-264

¹¹² Tento a nasledujúce príklady z: Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s. 262

¹¹³ Seriani, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 217 (Preklad: V mnohých spojeniach sa význam častice «ne» zdá byť oslabený, skoro nerozoznatelný. Tieto spojenia sú: A, spojenia typu 'aversene a male' (urazit' sa), 'volerne' (pocit'ovať nevoľu), 'valerne la pena' (zasluhovať si), 'non poterne più' (nebyť viac schopný). B, eliptické frázy, v ktorých sa zdôrazňuje podstatné meno (veci, situácie apod.))

- (7) *Saperne una più del diavolo*
 (8) *Prenderne di santa ragione*¹¹⁴

C, “*Verbi intransitivi in cui «ne», combinandosi con i pronomi atoni «mi, ti, ci, si, vi», dà luogo a forme più espressive di quelle semplici: ‘andarsene’ (rispetto ad andare, andar via), ‘dormirsene’, ‘starsene’, ‘tornarsene’, ‘viversene’, ecc.*”¹¹⁵:

- (9) *Il signor curato [...]se ne sta rintanato in casa. (Manzoni, I promessi sposi)*
 (10) *Ma poi se n'è partita e io sono rimasto immobile. (Palazzeschi)*

Medzi charakteristické prvky tohto typu slovíes patrí schopnosť vytvárať polirematické konštrukcie, ktorých význam býva vzdialený od významu základného slovesa a často má viacnásobný počet sémantických významov. Napríklad spojenie «*rimanerci male*», ktorého význam je v taliančine ‘*restare deluso*’, veľmi odlišný od ‘*rimanerci*’ vo význame ‘*morire*’: «*tanto ha sofferto che c'è rimasto*».¹¹⁶

Například sloveso *prendersela* (*con qualcuno per qualcosa*) (=nahnevať sa, uraziť sa, vziať si niečo osobne), alebo *avercela* (*con qualcuno per qualcosa*) (=byť na niekoho nahneváný), sa vyskytujú pomerne často v rámci praktického použitia talianskeho jazyka¹¹⁷:

- (11) *Me la sono presa con lei perché mi ha fatto un torto.*
 (12) *Me la prendo con lui perché non doveva comportarsi così con me.*
 (13) *Ce l'ho a morte con lui, non so se gli perdonerò.*

Sloveso *prendersela* sa v taliančine môže použiť vo význame ‘*offendersi*’: «è uno che, se criticato, se la prende», ale aj vo frazeologickom spojení *prendersela calma/ prendersela comoda*, kde sa už jeho význam zmení na ‘*procedere con calma*’ = robiť niečo pomaly, s kludom/ neponáhľať sa, v angličtine známe ako “*take it easy*”.

Podobné prípady fráz s frazeologickým významom uvádza Viviani, ktorý odkazuje na priame citácie: *non te la prendere, me la vedrò con lui, me la sono vista brutta*¹¹⁸: “*Sono, i tre*

¹¹⁴ Príkady 4-10 z: Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 217

¹¹⁵ Serianni, Luca, *Grammatica italiana*, 1988. s. 217 (Preklad: *Intransitívne slovesá, v ktorých «ne» v spojení s neprízvučným zámenom «mi, ti, ci, si, vi» dáva priestor zložitejším formám slovíes, ako: ‘andarsene’, v porovnaní s ‘andare, andar via’, ‘dormirsene’, ‘starsene’, ‘tornarsene’, ‘viversene’, atď.*)

¹¹⁶ Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s.261

¹¹⁷ Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s. 258

¹¹⁸ Príkady z: Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s. 258-264

citati, verbi procomplementari, peraltro con impiego del doppio pronome, e l'ultimo è anche in realizzazione polirematica: prendersela, vedersela (con qualcuno), vedersela brutta. ¹¹⁹

Vznik takéhoto typu fráz je v taliančine častý, ku frázam s frazeologickým významom môžeme zaradiť aj: *averne abbastanza/fin sopra i capelli, aversene a male, combinarle delle belle*¹²⁰ a mnoho ďalších.

¹¹⁹ Cit z: Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s.262

¹²⁰ Příklady z: Viviani, Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, 2006. s. 258-265

6 Konfrontácia so slovenčinou

V tejto kapitole sa pokúsím vysvetliť význam a použitie zámenných častíc v rámci talianskeho jazyka, či už v odborných textoch alebo literatúre, a pokúsiť si ich preložiť do slovenčiny. Budem pracovať s Českým národným korpusom, ktorý je dostupný online na stránke: www.korpus.cz. V rámci prekladu literárnych textov sa v prvom rade zameriam konkrétne na už vyššie spomínané ‘prokomplementárne’ slovesá, ktorých použitie v literatúre považujem za obzvlášť zaujímavé. Konkrétne ma zaujíma využitie tohto typu sloviess v próze, v príkladoch z talianskych originálov alebo oficiálnych prekladov z iných jazykov do taliančiny.

Prvá časť bude teda venovaná analýze významu najčastejšie sa vyskytujúcich *prokomplementárnych* sloviess, v druhej časti sa pokúsím nájsť základné príklady zámenných častíc (a to konkrétne častíc *ci* a *ne*) v odborných textoch z Európskeho parlamentu, literatúre a ich priamych ekvivalentov v oficiálnych prekladoch zo slovenčiny. Cieľom je ukázať si rôzne varianty prekladov a zistiť, či je možné na týchto textoch určiť najčastejšie použitie zámenných častíc v súčasnom praktickom talianskom jazyku a nájsť ich ekvivalenty v jazyku slovenskom.

6.1 Použitie a preklad prokomplementárnych sloviess

V tejto kapitole sa bližšie zameriam na najčastejšie používané *prokomplementárne* slovesá v talianskom jazyku, takže slovesá, ktoré stoja v spojení s časticami a nadobúdajú špecifický význam. Ten vysvetlím a uvediem ich možný preklad do jazyka slovenského, (ktorý môže mať často viacero variácií), a to stojac samostatne a zároveň v použití vo vetách, na základe príkladov z literárnej tvorby).^{121 122}

Ako prvé rozoberiem sloveso ‘andarsene’ (*andarsene a casa, allontanarsi, partire*), jedno z najznámejších talianskych sloviess, ktoré by sme mohli charakterizovať ako *prokomplementárne* a jeho slovenský ekvivalent je: *odísť, odcestovať, pobrať sa preč*. Nasledujúce príklady sú čerpané z talianskej prózy, výberom z rozličných literárnych diel dostupných v korpuse InterCorp:

¹²¹ Poznámka 1: Uvedené príklady v taliančine sú oficiálne preklady, alebo originály z literárnej tvorby, čerpané z paralelného korpusu *InterCorp*, dostupný online, z: https://kontext.korpus.cz/first_form?corpname=intercorp_v8_it

¹²² Poznámka 2: Ak nie je priamo pri slovenskom preklade uvedené inak (napr. InterCorp), jedná sa o vlastné pracovné preklady.

- (1) *Sul punto di andarsene, gli venne idea di lasciarle un ricordo, secondo un'usanza tenuta in certi suoi addii con altre ragazze.*¹²³ (Keď bol na odchode, napadlo ho, že by tu mal po sebe nechať niečo na pamiatku, tak sa totiž obvykle správal pri lúčení s dievčatami.)
- (2) *Raccomandò poi di trovarcisi in tempo, perché domani lui doveva andarsene via più presto, dato che al cinema si cambiava film, e quest'altro film lui ci teneva a vederlo dal principio.*¹²⁴ (Potom ich požiadal aby prišli čas, pretože bude musieť odísť o niečo skôr, v kine totiž menili program a ten film by chcel vidieť od začiatku.)
- (3) *Nell'istante in cui sono morto, me ne sono andato da ogni dove e totalmente.*¹²⁵ (Vo chvíli, keď som umrel, pobral som sa preč od všadiaľ a úplne.)
- (4) *Voglio anche chiederti scusa per lo spavento che temo di averti fatto prendere quella notte dell'anno scorso, quando te ne sei andato dalla casa dei tuoi zii.*¹²⁶ (Chcel som sa ti tiež ospravedlniť za to, že som ťa vystrašil toho minuloročného večera, keď si utiekol z domu svojej tety.)

Ďalšie sloveso s častým výskytom je sloveso 'prendersela' (*con qualcuno*), ktorého význam je v slovenčine: *nahnevať/uraziť sa (na niekoho)*, a tieto sú jeho príklady v próze:

- (5) *Tradimento!- e volarono a terra, in un' esplosione di salti e grida e giri su se stessi, e pareva che volessero prendersela con la Marchesa .*¹²⁷ (Zrada!- zleteli na zem, skákali a kričali a točili sa dokola ako diví a zdalo sa, že si chceli vybiť zlosť na Markíze.)
- (6) *Ma la gente non se la prende con il prossimo, non quanto stai facendo tu, almeno, perché è rimasto vittima di un incidente, [...].*¹²⁸ (Ale ľudia sa normálne nehnevajú na niekoho, aspoň nie takým spôsobom, ako sa práve hneváš ty, len preto, že bol obeťou havárie, [...])

¹²³ Morante, Elsa, *La storia: Romanzo [online]*. Torino, Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp

¹²⁴ Morante, Elsa, *La storia: Romanzo [online]*. Torino, Einaudi, 1974. Dostupné z: InterCorp

¹²⁵ Kundera, Milan, *L'immortalità [online]*, preklad do taliančiny: Mura, Alessandra. Milano, Adelphi, 1993. Dostupné z: InterCorp

¹²⁶ Rowling, J.K., *Harry Potter e il prigioniero di Azkaban [online]*, preklad do taliančiny: Masini, Beatrice. Firenze, Salani, 2000. Dostupné z: InterCorp

¹²⁷ Calvino, Italo, *I nostri antenati [online]*. Milano, Mondadori, 2013. Dostupné z: InterCorp

¹²⁸ King, Stephen, *Cose preziose [online]*, preklad do taliančiny: Dobner, Tullio. Milano, Sperling Kupfer. 2014. Dostupné z: InterCorp

- (7) *Perché poi me la sono presa tanto quando Berlioz è finito sotto il tram?- ragionava il poeta*.¹²⁹ (Prečo ma tak veľmi rozrušilo, že Berlioz spadol pod električku?- spytoval sa básnik.)

Sloveso 'avercela' (*con qualcuno*), s významom: *hnevať sa/byť nahnevaný (na niekoho)*, veľmi podobné slovesu *prendersela (con qualcuno)*, ale jeho význam je radikálnejší:

- (8) *No, Mino, portamici!- feci io,- non devi avercela con me per le lumache, erano schifose, ma io non ne potevo più di sentirli gridare*!¹³⁰ (Nie, Mino, vezmi ma tam!- odvetil som,- nesmieš sa na mňa hnevať kvôli tým slimákom, boli hnusné, ale už som mal dosť toho ich kriku!)
- (9) *Forse le aveva anche dato un motivo per avercela con lui*.¹³¹ (Možno je dal aj nejakú zámienu aby sa naňho naštvála.)
- (10) *Dieci minuti dopo , Harry sentì la folla esplodere di nuovo in un applauso ... anche Fleur doveva avercela fatta*.¹³² (Za desať minút Harry počul ako diváci znovu prepukli v obrovský jasot... Fleur očividne zabodovala.)
- (11) *Fini che lui scommise mille dollari che non ce l'avrebbero mai fatta, le due zitelle*.¹³³ (Skončilo to tak, že sa stavil o tisíc dolárov, že sa im to nikdy nepodarí, tým dvom starým pannám.)
- (12) *Non ce l'hai fatta!*¹³⁴ (Nepodarilo sa ti to!)
- (13) *"Guglielmo," gridava, "ce l'ho fatta da solo, li ho finiti, credo che funzionino!"*¹³⁵ ("Vilém," kričal, "dokázal som to, dokončil som ich, myslím, že budú fungovať!")

Sloveso 'farcela' s významom: *zvládnuť/dokázať/zniest' (niečo)*, má v taliančine obsiahly výskyt:

¹²⁹ Bulgakov, Michail, *Il maestro e Margherita*, [online], preklad do taliančiny: Dridzo, Vera. 1967. Dostupné z: InterCorp

¹³⁰ Calvino, Italo, *I nostri antenati* [online]. Milano, Mondadori, 2013. Dostupné z: InterCorp

¹³¹ King, Stephen, *Cose preziose* [online], preklad do taliančiny: Dobner, Tullio. Milano, Sperling Kupfer. 2014. Dostupné z: InterCorp

¹³² Rowling, J.K., *Harry Potter e il calice di fuoco* [online], preklad do taliančiny: Masini, Beatrice. Firenze, Salani, 2001. Dostupné z: InterCorp

¹³³ Baricco, Alessandro, *City* [online]. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp

¹³⁴ Calvino, Italo, *I nostri antenati* [online]. Milano, Mondadori, 2013. Dostupné z: InterCorp

¹³⁵ Eco, Umberto, *Il nome della rosa* [online], Milano, RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp

- (14) *Ce l' ha fatta lei, puoi farcela anche tu, mi disse.*¹³⁶ (Zvládla to ona, môžeš to zvládnuť aj ty, povedala mi.)
- (15) *Che voglio arrivare a Klamm, lo sai, che in questo non puoi aiutarmi e quindi devo farcela con le mie forze, lo sai anche, che finora non ci sono riuscito, lo vedi da te.*¹³⁷ (Že sa chcem dostať ku Klammovi, to vieš, že mi v tom nemôžeš pomôcť a preto to musím dokázať na vlastnú päsť, to vieš tiež, a že sa mi to doteraz nepodarilo, to vidíš.)
- (16) *Ehi, dico a lei, ce la fa a capire?*¹³⁸ (Hej, hovorím s vami, dokážete to pochopiť?)
- (17) *Puoi anche aggiungere alla mia pessima allegoria l' immagine di qualcuno che tenta di ricostruire a viva forza gli argini del fiume, ma non ce la fa.*¹³⁹ (K mojej zlej alegórii si môžeš pripojiť aj obraz toho, kto sa zo všetkých síl a márne snaží znovu vybudovať brehy tejto rieky.)
- (18) *Non ce la faccio più a vivere in questa incertezza.*¹⁴⁰ (V tejto neistote už ďalej žiť neznosiem.)

Cavarsela: sloveso 'cavarsela' sa v taliančine používa vo význame: dokázať/zvládnuť/podariť sa či vyviaznuť z určitej situácie:

- (19) *Quando pensi a tutti i malvagi polacchi, tedeschi, russi, francesi, di tutte le nazionalità a quei diabolici individui che sono riusciti a cavarsela, gente che ammazzava ebrei e che è ancora viva.*¹⁴¹ (Keď si pomyslíš, koľko zlých ľudí ostalo nažive- Poliakov, Nemcov, Rusov, Francúzov, každej národnosti- tých zloduchov, ktorým sa podarilo uniknúť, ľudí, ktorí zabíjali Židov, a žijú dodnes.)
- (20) *Cavarsela in quelle condizioni diventa un' autentica opera di preservazione.*¹⁴² (Vyviaznuť celý z toho všetkého za takých podmienok, to je skutočné dielo sebazáchovy.)

¹³⁶ Baricco, Alessandro, *City [online]*. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp

¹³⁷ Kafka, Franz, *Il castello [online]*, preklad do taliančiny: Morena, Clara. Milano, Garzanti, 1991. Dostupné z: InterCorp

¹³⁸ Baricco, Alessandro, *City [online]*. Milano: Rizzoli, 1999. Dostupné z: InterCorp

¹³⁹ Eco, Umberto, *Il nome della rosa [online]*, Milano, RCS Libri S.p.A., 1998. Dostupné z: InterCorp

¹⁴⁰ Styron, William, *La scelta di Sophie [online]*, preklad do taliančiny: Capriolo, Ettore. Milano, Mondadori, 1992. Dostupné z: InterCorp

¹⁴¹ Styron, William, *La scelta di Sophie [online]*, preklad do taliančiny: Capriolo, Ettore. Milano, Mondadori, 1992. Dostupné z: InterCorp

¹⁴² Céline, Louis-Ferdinand, *Viaggio al termine della notte [online]*, preklad do taliančiny: Ferrero, Ernesto, Milano, Corbaccio, 1992. Dostupné z: InterCorp

- (21) *Ce la siamo cavata, mi pare, ma sarei uno stupido se non mi rendessi conto che le cose sono cambiate.*¹⁴³ (Myslím, že sme si viedli celkom dobre, ale na druhej strane by som musel byť padnutý na hlavu, keby som si nepriznal, že sa všetko zmenilo.)
- (22) *Sono alcuni dei topolini dell'edificio in fiamme che non se la sono cavata.*¹⁴⁴ (To sú tie malé myšky, ktoré sa nezvládli zachrániť v horiacom dome.)

Sloveso 'godersela' vo význame: *tešiť sa (z niečoho)/užiť si (niečo)*:

- (23) *Voleva solo godersela e sperare che durasse.*¹⁴⁵ (Len sa z nej chcela tešiť a dúfať, že to tak ostane.)
- (24) *Sonny rispose al signor Gaunt che sarebbe stato un piacere: se la sarebbe goduta a smerdare quei bastardi di repubblicani cantasalmi.*¹⁴⁶ (Sonny povedal pánovi Gauntovi, že mu bude potešením- celkom rád naštve tých republikánskych parchantov.)
- (25) *Quell'allegria forse l'aveva presa proprio dalla Elsa, che era così vitale, anche troppo, forse un po' 'sciagurata' comunque lei almeno la sua vita se l'è goduta, insomma, a modo suo.*¹⁴⁷ (Možno, že tú veselosť zdedil práve po Else, tá bola veľmi vitálna, možno až príliš, a tiež aj trochu nešťastná, ale ten život si nakoniec užila, svojim spôsobom.)

'Liberarsene' s významom: *oslobodiť sa (od niečoho/niekoho)/zbaviť sa (niečoho/niekoho)*:

- (26) *Io le tengo d'occhio perché non cerchino di liberarsene, da sole o con l'aiuto di una delle vecchie.*¹⁴⁸ (Nespúšťam ich z očí, aby sa ich nepokúsili samé alebo s pomocou niektorej zo starien, zbaviť.)

'Sentirsela', sloveso s významom: *mať náladu/cítiť sa (na niečo)*:

¹⁴³ King, Stephen, *Cose preziose [online]*, preklad do taliančiny: Dobner, Tullio. Milano, Sperling Kupfer. 2014. Dostupné z: InterCorp

¹⁴⁴ Styron, William, *La scelta di Sophie [online]*, preklad do taliančiny: Capriolo, Ettore. Milano, Mondadori, 1992. Dostupné z: InterCorp

¹⁴⁵ King, Stephen, *Cose preziose [online]*, preklad do taliančiny: Dobner, Tullio. Milano, Sperling Kupfer. 2014. Dostupné z: InterCorp

¹⁴⁶ King, Stephen, *Cose preziose [online]*, preklad do taliančiny: Dobner, Tullio. Milano, Sperling Kupfer. 2014. Dostupné z: InterCorp

¹⁴⁷ Tabucchi, Antonio, *Il gioco del rovescio [online]*, Milano, Feltrinelli, 1996. Dostupné z: InterCorp

¹⁴⁸ Vassalli, Sebastiano, *Un infinito numero [online]*. Torino, Einaudi, 1999. Dostupné z: InterCorp

- (27) *Venga anche lei, se se la sente.*¹⁴⁹ (Príďte aj Vy, keď budete mať náladu.)
(28) *Tu te la senti?*¹⁵⁰ (Zvládol by si to?)
(29) *Davvero non me la sento, eccellenza, per nulla affatto!*¹⁵¹ (Mne sa to, milost'pani, vôbec nepozdáva.)

6.2 Porovnanie prekladov v korpuse InterCorp

V tejto kapitole porovnám oficiálne preklady fráz s použitím častíc *ci* a *ne* v odborných textoch a v literatúre a ich oficiálne preklady z talianskeho do slovenského jazyka v paralelnom korpuse InterCorp.

Keďže v paralelnom korpuse InterCorp ešte nie je dostupných veľa prekladov zo slovenského jazyka, výber textov je limitovaný na dva subkorpusy, na text z prózy, konkrétne na literárne dielo od Dana Browna, do slovenčiny preložené Otom Havrilom, a na oficiálne preklady z Európskeho parlamentu.

6.2.1 Použitie zámennej častice *ci*

V príkladoch z oficiálneho prekladu knihy od Dana Browna, sa častica *ci* najčastejšie vyskytuje v spojení so slovesom vo funkcii osobného zámena (*ci vediamo, ci sentiamo apod.*), ale zamerala som sa na jej použitie práve vo funkcii zámennej častice a z tohto použitia som vybrala príklady, ktoré som rozdelila podľa funkcie akú táto častica vo vete plní, alebo na ktorú priamo odkazuje. Druhým najčastejším výskytom bolo *ci* vo význame príslovkového určenia miesta, čím potvrdzuje teóriu primárnej funkcie tejto konkrétnej zámennej častice. *Ci* nám teda vo vete odkazuje na konkrétne miesto, ako vidíme na príkladoch:

- (1) *Eppure ci deve essere qualcosa!*¹⁵² Oto Havrila, ktorý preložil knihu do slovenčiny, uvádza preklad tejto vety ako: *Musí tu niečo byť.*¹⁵³

¹⁴⁹ King, Stephen, *Pet sematary [online]*, preklad do taliančiny: Brinis, Hilia. Milano, Sperling Kupfer. 2013. Dostupné z: InterCorp

¹⁵⁰ Larsson, Stieg, *La regina dei castelli di carta [online]*, preklad do taliančiny: Giorgetti Cima, C. Venezia, Marsilio, 2012. Dostupné z: InterCorp

¹⁵¹ Carroll, Lewis, *Alice nel paese delle meraviglie [online]*, preklad do taliančiny: Cagli, Emma. Dostupné z: InterCorp

¹⁵² Brown, Dan, *Il codice Da Vinci [online]*, preklad do taliančiny: Vala, Riccardo. Milano, Mondadori, 2005. Dostupné z: InterCorp

¹⁵³ Brown, Dan, *Da Vinciho kód [online]*, preklad do slovenčiny: Havrila, Oto. Dostupné z: InterCorp

- (2) *Ci sono già stata" si disse Sophie , pensando al rituale a cui aveva assistito nel sotterraneo.- Už sa stalo, pomyslela si Sophie a spomenula si na rituál, ktorého bola svedkom v pivnici zámku.¹⁵⁴ (v tomto prípade sa ci vzťahuje na konkrétne miesto, čiže pivnicu)*
- (3) *Si schiarì la gola e declamò: "La Bibbia non ci è arrivata per fax dal Cielo."- Odkášlal si a vyhlásil: „Biblia neprišla z neba faxom.“¹⁵⁵ (ci sa vzťahuje na nebo)*
- (4) *Che diavolo ci fa, sul pavimento?- Prečo je, dočerta, na zemi?¹⁵⁶ (ci sa nepriamo vzťahuje na zem)*

Už oveľa menší výskyt má častica *ci*, ktorá vo vetnej konštrukcii odkazuje na predmet. V týchto príkladoch z korpusu môžeme vidieť, že ako jej slovenský ekvivalent býva najčastejšie použité ukazovacie zámeno, ako môžeme vidieť vo všetkých vybraných príkladoch, a ktorého použitie je v slovenskom jazyku logické:

- (5) *L'Interpol ci sta lavorando. - Ešte ich skúma Interpol.¹⁵⁷ (V tomto prípade sa v texte hovorí o odtlačkoch prstov.)*
- (6) *Non ci crederete. A slovenský preklad ako: Nebudete tomu verit.¹⁵⁸*
- (7) *Sophie ci aveva riflettuto e poi aveva alzato le spalle. - Sophie chvíľu premýšľala a potom mykla plecami.¹⁵⁹ (premýšľala nad tým)*
- (8) *Qualunque indizio che lei possa darci ci sarà di grande aiuto. Slovenský ekvivalent k tejto vete: Ak by ste nám mohli k tomu niečo povedať, veľmi by nám to pomohlo.¹⁶⁰*

Prekvapivo vysoký podiel z príkladov použitia *ci* v próze bol v spojení so slovesom *essere*, už ale nie vo funkcii osobného zámena, odkazujúceho na prvú osobu množného čísla, ale vo význame *esistere/trovarsi*, a ktorého slovenské ekvivalenty sa v tomto použití líšia, väčšinou sa na ich preklad do slovenského jazyka používa sloveso, ktoré vyplýva z deja a ktoré priamo pasuje do daného kontextu:

¹⁵⁴ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁵⁵ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁵⁶ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁵⁷ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁵⁸ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁵⁹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁶⁰ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

- (9) *Ci sono poche speranze.* Slovenský preklad je uvedený: *Je len malá nádej, že prežije.*¹⁶¹
- (10) *Si dice che in quelle casse ci siano i Documenti puristi, migliaia di pagine di documenti risalenti a prima di Costantino , scritti dai primi seguaci di Gesù , in cui gli viene reso omaggio come maestro e profeta assolutamente umano.-* V slovenskom preklade: *V týchto truhliciach sa údajne nachádzajú aj PURISTICKÉ DOKUMENTY- tisíce strán predkonštantínskych dokumentov v pôvodnej podobe, napísaných prvými Ježišovými nasledovníkmi, ktorí ho uctievali ako smrteľného učiteľa a proroka.*¹⁶²
- (11) *Se qualcuno ti riconoscerà , dovrà essere eliminato , e ci sono stati già troppi omicidi.*
- *Ak ťa niekto uvidí, budeme sa ho musieť zbaviť, a zabíjania už bolo dost'.*¹⁶³
- (12) *Ci sono molte cose che devi sapere.-* Oto Havrila uvádza slovenský preklad tejto vety ako: *Musím ti toho veľa vysvetliť.*¹⁶⁴

Identický jav som našla vo väčšine prípadoch čerpajúc z odborných textov Európskeho parlamentu, kde sa podobne ako v próze stretávame s väčšinovým podielom použitia častice *ci* vo funkcii osobného zámena, vzťahujúc sa na prvú osobu množného čísla. S *ci* vo funkcii častice sa vo väčšine prípadov stretávame v spojení so slovesom *essere* a to tiež v zmysle „*esistere*“, ako vidíme na príkladoch:

- (13) *L'età più comune è 65 anni, ma ci sono paesi in cui l'età di pensionamento è più elevata, così come paesi in cui è più bassa.* Preložené ako: *[...]najčastejšia používaná veková hranica je 65 rokov, ale sú štáty, ktoré majú túto vekovú hranicu posunutú na dlhšiu dobu, rovnako ako štáty, ktoré majú túto hranicu posunutú na nižšiu dobu.*¹⁶⁵
- (14) *Secondo l' indagine sulla forza lavoro europea , ci sono 3,5 milioni di lavoratori nel Regno Unito che lavorano abitualmente più di 48 ore a settimana.* Preložené do slovenčiny ako: *Podľa Európskeho prieskumu pracovných síl je v Spojenom kráľovstve 3,5 milióna pracovníkov, ktorí pravidelne pracujú viac ako 48 hodín týždenne.*¹⁶⁶
- (15) *Stiamo seguendo tali discussioni , ma finora non ci sono conclusioni.-* Tieto diskusie sledujeme, v súčasnosti však ešte nedospeli k žiadnym záverom.¹⁶⁷

¹⁶¹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁶² Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁶³ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁶⁴ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁶⁵ Odborné texty: Vladimír Špidla, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁶⁶ Odborné texty: Stephen Hughes, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁶⁷ Odborné texty: Janez Lenarčič, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

- (16) *Naturalmente, ci sono aspetti e dettagli che ritengono ulteriori chiarimenti o discussioni.*- **Sú tu**, samozrejme, aj aspekty a detail, ktoré vyžadujú bližšie objasnenie alebo diskusiu.¹⁶⁸

V odborných textoch som nenašla použiteľné príklady častice *ci* priamo vo funkcii príslovky miesta a ani vo funkcii osobného zámena. Ak aj tieto príklady existujú, je ich minimum. Na základe tohto zistenia môžem konštatovať, že použitie častice *ci* v rámci talianskeho jazyka v spomenutých funkciách sa dá oveľa častejšie aplikovať v neformálnom prejave a vyšší/formálnejší prejav sa tomuto použitiu *ci* v taliančine vyhýba. To samozrejme neplatí na spojenie *ci* so slovesom *essere*, v tomto prípade ide ale o význam “nachádzať sa/existovať”, a toto konkrétne spojenie má rozsiahly výskyt v oboch prípadoch subkorpusu.

Čo sa týka prekladu *ci* do slovenčiny, na príkladoch jasne vidíme, že býva prekladané podobným spôsobom a to použitím variant slovesa „byť“, takže sa jeho slovenské ekvivalenty líšia len minimálne, sú skoro identické. Avšak tieto príklady nemôžu byť všeobecne aplikovateľné na celkový rozsah prekladu tohto slovesa z taliančiny do slovenčiny.

6.2.2 Použitie zámennej častice *ne*

Táto častica býva často z prekladu do slovenčiny úplne vynechaná, alebo naopak, sú prípady, kde sa v slovenčine nahradí spomenutím slova, ktoré originálne v taliančine nahradzuje. Použitie častice *ne* je konkrétne v próze a v odborných textoch častejšie ako použitie častice *ci*, častica *ne* má porovnateľne rovnako široké využitie v próze ako aj v odbornom talianskom prejave. Dôvodom je všeobecnejší význam častice *ne*, ktorej použitie je v praktickom jazyku obširnejšie. Taktiež sa priamo spája so spomenutými slovesami, ktoré v taliančine nesú špecifický význam, a to vo výrazne väčšom počte ako častica *ci*.

Pri hľadaní jej ekvivalentov v rámci slovenského prekladu je zjavné, že býva často v preklade nahradená použitím celého slovného spojenia, na ktoré originálne v talianskom jazyku odkazuje, alebo slovom, ktorého zmysel vyplýva priamo z kontextu. Na nasledujúcich príkladoch vidíme *ne* preložené z taliančiny do slovenčiny celým spojením, na ktoré sa originálne v taliančine vzťahuje:

¹⁶⁸ Odborné texty: Antonio Tajani, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

- (17) «E dici che tuo nonno **ne** costruiva per te quando eri bambina?» - Vravíte, že vás starý otec zostrojil **tento vynález**, keď ste boli malá?¹⁶⁹
- (18) Non **ne** parlerai con nessuno, né con me né con altri. - Nikdy nikomu **o tom kľúči** nehovor, Sophie.¹⁷⁰
- (19) «Me **ne** ha regalato uno quando ero piccola» disse Sophie. - "**Jeden kryptex** mi zhotovil, keď som bola malá," povedala Sophie.¹⁷¹
- (20) Nel 2008 **ne** planteremo altri 7 milioni.- V roku 2008 plánujeme zasadiť ďalších 7 miliónov **stromov**.¹⁷²
- (21) Collet **ne** aveva visto altri nella casa. - Collet videl **tieto panely** po celom dome.¹⁷³
- (22) «Non **ne** hai idea, vero?» - Neviete **o tom kríži** nič, však?¹⁷⁴
- (23) Langdon si affrettò a spiegare a Sophie: «"Vergine" è il termine impiegato dagli appassionati del Graal per definire chi non **ne** conosce la vera storia».- [...] Slovom "panna" označujú nadšení hľadači grálu človeka, ktorý ešte nikdy nepočul **o skutočnej podstate grálu**.¹⁷⁵

V prípade použitia priameho slovenského ekvivalentu, rovnako ako častica *ci*, taktiež *ne* vo vete odkazuje na vec a to použitím ukazovacieho zámena (v rôznom rode/ páde/ čísle) ako priameho slovenského ekvivalentu. Toto konkrétne použitie slovenského ekvivalentu je v korpuse najčastejšie, ako môžeme vidieť na množstve jeho príkladov:

- (24) So che **ne** sarebbe stato felice. - Viem, že by mal **z toho** radosť.¹⁷⁶
- (25) Gli altri discepoli **ne** furono offesi ed espressero disapprovazione. - Ostatných žiakov **to** urážalo a dávali najavo nesúhlas.¹⁷⁷
- (26) In questo modo **ne** facciamo delle dipendenze, delle satrapie.- Týmto **z nich**, prirodzene, robíme závislé územia, robíme z nich satrapie.¹⁷⁸

¹⁶⁹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷⁰ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷¹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷² Odborné texty: Óscar Rafael Arias Sánchez, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁷³ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷⁴ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷⁵ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷⁶ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷⁷ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁷⁸ Odborné texty: Daniel Hannan, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

- (27) *La Presidenza francese **ne** farà una priorità.- Francúzske predsedníctvo z **toho** urobí svoju prioritu.*¹⁷⁹
- (28) ***Ne** sono lieto.- **To** ma teší.*¹⁸⁰
- (29) *Non se **ne** preoccupò. - Nevšímal si **to**.*¹⁸¹
- (30) ***Ne** citerò soltanto tre.- Spomeniem len tri z **nich**.*¹⁸²
- (31) ***Ne** dubito.- Pochybujem o **tom**.*¹⁸³
- (32) ***Ne** avrei dovuto parlare prima.- **Tomuto** som sa mal venovať najskôr.*¹⁸⁴
- (33) *Un messaggio per lei, **ne** era certa. - Šifru určenú jej. **Tým** si bola istá.*¹⁸⁵
- (34) *Langdon non **ne** era molto sicuro. - Langdon si **tým** nebol istý.*¹⁸⁶
- (35) *«Penso che non **ne** abbia avuto il tempo » rispose Sophie. - Myslím, že **na to** nemal čas, povedala Sophie.*¹⁸⁷
- (36) *Sophie non **ne** aveva mai sentito parlare. - Sophie o **nej** nikdy nepočula.*¹⁸⁸
- (37) ***Ne** abbiamo bisogno in modo da poter porre fine una volta per tutte a eccessi fortemente speculativi.- Potrebujeme **ju**, aby sme raz a navždy zastavili mimoriadne špekulatívne extrémny.*¹⁸⁹
- (38) *Non dico che concordiamo pienamente con il suo contenuto, ma **ne** sosteniamo l'essenza.- Nehovorím, že súhlasíme so všetkým , čo sa v ňom píše, ale podporujeme **jeho** kľúčovú časť.*¹⁹⁰

V menšom počte príkladov sa častica *ne* v texte s použitím ekvivalentu v tvare ukazovacieho zámena vzťahuje na osobu v jednotnom, alebo množnom čísle:

- (39) *Sophie non **ne** aveva mai più avuto paura. - Odvtedy sa **ich** Sophie už nebála.*¹⁹¹

¹⁷⁹ Odborné texty: Nikolas Sarkozy, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁸⁰ Odborné texty: Maurice Ponga, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁸¹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁸² Odborné texty: Sir Jonathan Sacks, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁸³ Odborné texty: Thijs Berman, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁸⁴ Odborné texty: Cristian Dan Preda, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁸⁵ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁸⁶ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁸⁷ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁸⁸ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁸⁹ Odborné texty: Thomas Mann, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁹⁰ Odborné texty: Malcolm Harbour, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁹¹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

- (40) *Non me **ne** sarei interessato se non avessi notato che i pioli erano consumati e sporchi di fango. - Nevenoval by som **mu** pozornosť, keby nemal také vychodené a zablatené priečky.*¹⁹²
- (41) *«Che **ne** farai di Teabing?» aveva chiesto a Rémy, mentre erano in auto. - "Čo s **ním** urobíte?" spýtal sa Sílas Rémyho, keď sa sem viezli.*¹⁹³

Vo obmedzenom množstve viet sa vyskytuje spojenie častíc *ci* a *ne* pokope, vo funkcii delivého zámena (*pronome partitivo*):

- (42) *Ce **ne** sono copie dappertutto , perciò **ne** ho presa una. - Tieto fotografie boli po celom zámku, tak som jednu zabalil.*¹⁹⁴
- (43) *Noi **ce ne** siamo occupati, credo, in maniera equilibrata. - Verím, že sme sa tým zaoberali vyvážene.*¹⁹⁵
- (44) *In effetti **ce ne** siamo resi conto.- Nuž, to rozhodne vieme: práve teraz nemáme v rukách nič.*¹⁹⁶

V značnom počte príkladov nájdeme časticu *ne* v priamom spojení so slovesom, ktoré ešte znásobuje jej použitie v rámci talianskeho odborného ale aj familiárneho prejavu, a sú to prípady, kde sloveso a častica tvoria jeden celok a nadobúdajú iný význam, ako sme si už spomenuli skôr pri charakteristike *prokomplementárnych* slovies a frazeologických konštrukcii. Samostatný preklad častice *ne* v tomto spojení je náročný, keďže spolu so slovesom tvoria jeden celok. Na týchto príkladoch vidíme oficiálne preklady týchto slovies v korpuse InterCorp:

Andarsene:

- (45) *Sono in ritardo e **me ne** vado. - Už meškám , a preto odchádzam.*¹⁹⁷

¹⁹² Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁹³ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁹⁴ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁹⁵ Odborné texty: Lydie Polfer, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁹⁶ Odborné texty: Judith A, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

¹⁹⁷ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

(46) *Io rimarrò qualche minuto nella vostra chiesa, poi **me ne andrò.***» - *Prezriem si charm a odidem.*¹⁹⁸

(47) *Tutt'e quattro **se ne sono andati.*** - *Všetci štyria sú mŕtvi.*¹⁹⁹

Farsene:

(48) *Non aveva idea di che cosa **se ne facesse,** un' antica fratellanza, di una chiave così futuristica.* - *Nemal poňatia, ktoré staré bratstvo mohlo mať takýto futuristický kľúč.*²⁰⁰

Accorgersene:

(49) *Langdon non poteva uscire senza che Fache **se ne accorgesse.*** - *Langdon nemohol odísť bez toho, aby o tom Fache nevedel.*²⁰¹

(50) «*Nessuno **se ne accorge mai** » disse Teabing.* - *"Každý to prehliadne," povedal Teabing.*²⁰²

Scusarsene:

(51) *A quell'ora dovrò lasciarvi e **me ne scuso sin da ora.*** - *Vopred sa ospravedľňujem, že v tom čase budem musieť odísť.*²⁰³

Valerne la pena:

(52) *Signor Presidente , signora Commissario , onorevoli colleghi , è stato un duro lavoro per il quale , per così dire , ci sono volute due riprese , **ma ne è valsa veramente la pena.*** - *Vážený pán, predsedajúci, pani komisárka, dámy a páni, bola to, takpovediac, drina v ringu v dvoch kolách, **ale stálo to za tú námahu.***²⁰⁴

¹⁹⁸ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

¹⁹⁹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

²⁰⁰ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

²⁰¹ Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

²⁰² Brown Dan, *Il codice Da Vinci*, preklad tal./slov.: Vala, Riccardo/Havrila, Oto

²⁰³ Odborné texty: *Rama Yade*, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

²⁰⁴ Odborné texty: *Herbert Reul*, transkripcia [online], European Parliament, Bruxelles. Dostupné z: InterCorp

7 Záver

Cieľom tejto bakalárskej práce bol pokus o obecnú charakteristiku významu a použitia zámenných častíc v písomnom a hovorenom talianskom jazyku. Práca bola zameraná hlavne na častice *ci* a *ne* a v určitej miere aj na *si* vo funkcii častice, ako aj na slovesá v použití s týmito časticami. Ich význam a použitie je vysvetlený na základe teórií z talianskych gramatík a iných lingvistických dokumentácii, ale aj praktickými príkladmi z literárnych a odborných textov, čerpaných priamo z Českého národného korpusu, a to názornými príkladmi priamo v texte ako aj v praktickom porovnaní oficiálnych prekladov.

Práca taktiež poukazuje na príklady správneho a nesprávneho použitia spomenutých častíc hlavne v hovorovej taliančine, kde niekedy bývajú používané nesprávne. V praktickej časti sú uvedené príklady najčastejšie používaných prokomplementárnych sloviess, a to konkrétne sloviess *andarsene*, *prendersela*, *cavarsela*, *farcela*, *godersela* a *liberarsene*, ktoré sú bližšie charakterizované, ako aj ich použitie a ich možný preklad do slovenčiny.

V práci sú ďalej paralelne porovnané oficiálne preklady zámenných častíc *ci* a *ne*, čerpané z korpusu InterCorp, a to rozlíšením medzi talianskym a slovenským prekladom, uvádzajúc rôzne typy ich možných slovenských ekvivalentov. Je samozrejmé, že príkladov existuje nemálo, preto sú vyberané len ich najčastejšie a najzaujímavejšie výskyty. Keďže častice *ci* a *ne* v slovenskom jazyku priamo neexistujú, ich preklad vo vetách býva rôznorodý.

Účelom práce bolo tiež analyzovať aké funkcie najčastejšie plnia zámenné častice vo vetách a porovnanie ich použitia medzi neoficiálnym a odborným prejavom. *Ci* vo funkcii častice býva používaná častejšie v neoficiálnom prejave, a to konkrétne vo funkcii príslovkového určenia miesta alebo predmetu. Čo sa týka jej slovenských ekvivalentov, v slovenčine neexistuje len jediný správny preklad tejto častice, v určitých prípadoch nebýva prekladaná vôbec, v prípadoch, v ktorých prekladaná býva, sú jej najčastejšie ekvivalenty ukazovacie zámená v rôznych pádoch (to/ s tým/ tomu) alebo priamo celé spojenia, ktoré vo vete plnia funkciu príslovkového určenia miesta (tu/ z neba/ na zemi).

Výskyt častice *ne* je podstatne rozsiahlejší a to porovnateľne rovnako v neoficiálnom prejave v próze ako v odborných prejavoch. Hlavne v odborných prejavoch sa vyskytuje častejšie ako častica *ci*. Dôvodom je jej flexibilnejšie využitie, dá sa použiť na viacero typov spojení, v talianskom jazyku je celkovo širšie aplikovateľná. Ďalším dôvodom je aj delivá funkcia tejto častice a tiež dostupnosť sloviess, na ktoré sa častica *ne* dokáže naviazať. Pokiaľ ide o preklad častice *ne* do slovenčiny, najčastejšie sa stretávame buď s jej úplným vynechaním v slovenskej verzii (preložený býva zmysel vety, ale častica *ne* sama o sebe nemá slovenský

ekvivalent), alebo naopak jej nahradením, a to použitím celého slovného spojenia, na ktoré originálne v talianskom jazyku odkazuje (tieto panely/ tento vynález/ o tom kľúči/ o podstate grálu). Vo väčšine prípadov, v ktorých má v slovenskom preklade svoj priamy ekvivalent, býva identicky k častici *ci* nahradená ukazovacím zámenom v rôznom rode/ páde/ čísle, poukazujúc vo vete na vec alebo osobu.

8 Resumé

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce bol pokus o zaradenie zámenných častíc v oblasti talianskej lingvistiky. V prvých kapitolách sú zhrnuté obecné informácie o zámenných časticiach, a to o ich pôvode a význame vo vetách. Práca sa ďalej zaoberá charakteristikou sloviac v spojení so zámennými časticami a ich použitím v rámci aplikovaného talianskeho jazyka. Praktická časť sa zaoberá znázornením príkladov použitia častíc v písomnom talianskom prejave a ich slovenských ekvivalentov, ako aj porovnaním oficiálnych prekladov v paralelnom korpuse InterCorp. Ich preklad sa líši na základe mnohých faktorov. Zo slovenského prekladu vyplýva, že neexistuje priamy a jednotný preklad týchto častíc. Jednotlivé slovenské ekvivalenty sú rozdelené do skupín podľa toho, na čo častica v texte odkazuje. Výsledky tejto práce nie je možné aplikovať všeobecne na celkový preklad zámen vo vetách, pretože sa pracovalo iba s obmedzeným počtom textov a to s výrazmi prevzatými z literárnych diel a z oficiálnych prekladov Európskeho parlamentu.

Riassunto

L'obiettivo principale di questa tesi consiste nel tentativo di classificare le particelle pronominali all'interno della linguistica italiana. Nei primi capitoli il lavoro riassume le caratteristiche generali e fondamentali sia sulla origine di esse, sia sul loro significato nelle frasi. Il lavoro affronta anche la problematica di verbi in collegamento con le particelle e l'uso di essi. La parte pratica si concentra sulla produzione scritta delle particelle utilizzate nella lingua italiana e loro equivalenti slovacchi sulla base dei dati accessibili tratti dal corpus parallelo InterCorp. La loro traduzione può variare in base a molti fattori. Non esiste un unico metodo corretto e uniforme inerente la loro traduzione. Le traduzioni slovacche sono suddivise in gruppi a seconda delle funzioni che le particelle assumono nelle frasi. I risultati di questo lavoro non possono essere applicati in generale a tutti i pronomi in italiano, perché si è lavorato solo con un numero limitato di testi e soltanto con i testi letterari e con i testi ufficiali tradotti del Parlamento Europeo.

9 Bibliografia

CARDO, Francesco, PROUDFOOD, Anna, *Modern Italian Grammar: A practical guide*, London, Taylor & Francis Ltd, 2012.

DARDANO Maurizio, TRIFONE Pietro, *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*, Bologna, Zanichelli, 1989.

HAMPLOVÁ, Sylva, *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004.

IAVICOLI, Giuseppe, *An Introduction to advanced Italian*, United States, Xlibris Corporation, 2014. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=kr7BAGAAQBAJ&pg=PT155&lpg=PT155&dq=pronominal+particles+in+italian&source=bl&ots=OApUxLzjbr&sig=AESBFB3LMcNIZ9_hyUsw8PdJzp0&hl=sk&sa=X&ei=r-

[WTVffJDljXUZrKkugO&ved=0CB8Q6AEwADge#v=onepage&q=pronominal%20particles%20in%20italian&f=false](https://books.google.cz/books?id=kr7BAGAAQBAJ&pg=PT155&lpg=PT155&dq=pronominal+particles+in+italian&source=bl&ots=OApUxLzjbr&sig=AESBFB3LMcNIZ9_hyUsw8PdJzp0&hl=sk&sa=X&ei=r-WTVffJDljXUZrKkugO&ved=0CB8Q6AEwADge#v=onepage&q=pronominal%20particles%20in%20italian&f=false)

LEPSCHY Laura, LEPSCHY Giulio, *La lingua italiana*, Milano, Bompiani, 1977.

RENZI Lorenzo, SALVI Giampaolo (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione I*, Bologna, il Mulino, 1988.

SABATINI Francesco, *La comunicazione e gli usi della lingua*, Torino, Loescher, 1990.

SABATINI Francesco, Quanti ne sono? La Crusca per voi, n. 40 (aprile 2010). Dostupné z: <http://www.accademiadellacrusca.it/it/lingua-italiana/consulenza-linguistica/domande-risposte/quant>

SALVI Giampaolo, VANELLI Laura, *Nuova grammatica italiana*, Bologna, il Mulino, 2004.

SERIANNI Luca, *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria*, UTET, Torino 1989.

SORRENTINO, Filomena, “Ci”, una piccola particella dalle tante funzioni, dostupné z: <http://www.lavocedinyork.com/arts/lingua-italiana/2015/01/28/ci-una-piccola-particella-dalle-tante-funzioni/>, 2015.

VIVIANI Andrea, *I verbi procomplementari tra grammatica e lessicografia*, in Studi di grammatica italiana, a cura dell'Accademia della Crusca, volume XXV, Firenze – Le Lettere 2006., p. 255-321, dostupné z: http://www.academia.edu/359062/_I_verbi_procomplementari_tra_grammatica_e_lessicografia_

Elektronické zdroje:

Český národní korpus – InterCorp. Praha 2009, dostupný z: https://kontext.korpus.cz/first_form?corpname=intercorp_v8_it,
www: <http://www.korpus.cz/intercorp/>

Dizionario Internazionale: dostupné z: <http://dizionario.internazionale.it/parola/verbo-procomplementare>

Treccani.it: dostupné z: http://www.treccani.it/lingua_italiana/domande_e_risposte/grammatica/grammatica_589.html